

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

В. П. Кононець, І. С. Кравченко

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ
ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ

Навчальний посібник

Дніпро
Видавець Біла К. О.
2020

УДК 342.95
К 64

*Ухвалено до друку Науково-методичною радою
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 10 від 18.06.2020)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Андрій МАНЖУЛА – д-р юрид. наук, проф. (Центрально-українського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка);

Наталія ЛАЗАРЕНКО – начальник відділу ювенальної превенції Управління превентивної діяльності ГУНП в Дніпропетровській області, капітан поліції.

УКЛАДАЧІ:

Віта КОНОНЕЦЬ – доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, канд. юрид. наук, доцент, майор поліції;

Ірина КРАВЧЕНКО – доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, канд. юрид. наук, доцент, майор поліції.

Кононець В. П.

К 64 Організація діяльності підрозділів ювенальної превенції органів Національної поліції щодо захисту прав та законних інтересів дітей : навч. посіб. / В. П. Кононець, І. С. Кравченко. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. – 102 с.

ISBN 978-617-645-396-3

У навчальному посібнику з урахуванням сучасних наукових досліджень та законодавства України розкривається діяльність підрозділів ювенальної превенції органів Національної поліції щодо захисту прав та законних інтересів дітей. Висвітлено організаційно-правові засади роботи підрозділів ювенальної превенції захисту щодо прав і законних інтересів дітей. Акцентована увага на дитині, як учасника провадження у справах про адміністративні правопорушення. Дитина розглянута також як учасник кримінального провадження. Крім того, вказані особливості реалізації методики опитування дитини. Визначені заходи загальної та індивідуальної профілактики, які застосовуються до дитини. З'ясовані заходи з попередження рецидивної злочинності, які застосовуються поліцейськими. Розкрито зміст заходів щодо виявлення дитини, яка залишилася без догляду дорослих. Визначено алгоритм розшуку дітей, які зникли безвісті.

Для викладачів вищих навчальних закладів, науковців, аспірантів (ад'юнктів), курсантів і студентів, поліцейських, працівників інших органів виконавчої влади.

УДК 342.95

ISBN 978-617-645-396-3

© Кононець В. П., Кравченко І. С., 2020

ЗМІСТ

Номер розділу	Назва розділу	Сторінка
	Вступ	4
1	Організаційно-правові засади діяльності підрозділів ювенальної превенції щодо захисту прав і законних інтересів дітей	6
2	Дитина – учасник провадження у справах про адміністративні правопорушення	27
3	Дитина – учасник кримінального провадження. Методика опитування дитини	43
4	Заходи загальної та індивідуальної профілактики. Попередження рецидивної злочинності	64
5/6	Виявлення дитини, яка залишилася без догляду дорослих. Розшук дітей, які зникли безвісті	79
7	Комплексне практичне заняття	97
	Список використаних джерел	99

ВСТУП

Захист прав і законних інтересів дитини – це пріоритетне завдання кожної держави світу.

Щорічний Індекс прав дитини (KidsRights Index) аналізує, які країни дотримують прав дитини і готові поліпшувати ці права. Цей індекс – ініціатива Фонду за права дитини (KidsRights Foundation) і Університету Erasmus у Роттердамі. До дослідження потрапляють усі країни-члени ООН, які ратифікували Конвенцію ООН про права дитини і щодо яких є достатні дані – нині таких країн 182 з загальом 193 членів ООН¹. Мета дослідження, яке здійснюють із 2013 року, – стимулювати публічне обговорення питання дотримання прав дитини.

За час існування Індексу прав дитини показники України змінювалися так: 2013 рік: 80-е місце, 0,696 бала; 2014 рік: 78-е місце, 0,699 бала; 2015 рік: 66-е місце, 0,78 бала; 2016 рік: 86-е місце, 0,755 бала; 2017 рік: 97-е місце, 0,706 бала; 2018 рік: 97-е місце, 0,715 бала; 2019 рік: 88-е місце, 0,738 бала; 2020 рік: 91-е місце, 0,733 бала². Можна зробити висновок, що державним органам України слід докласти зусиль для поліпшення стану дотримання прав дитини в державі.

Напрямок боротьби зі злочинами проти життя, здоров'я, волі й гідності особистості, особливо спрямованих проти дитини, є пріоритетним для української політики, соціальної та правоохоронної діяльності. Українське суспільство почало усвідомлювати, наскільки поширеним явищем є насильство у різних його формах та проявах, як це травмує дітей, що стають його жертвами. Конкретні кроки, спрямовані на захист дітей від протиправних посягань, застосовують як законодавчі, так і виконавчі органи, приймаючи сучасні нормативно-правові акти та запроваджуючи їх норми у практичну діяльність.

Вищезазначене зумовлює той факт, що однією з основних, специфічних та найскладніших видів діяльності органів Національної поліції є повне й швидке виявлення, попередження і документування правопорушень, що вчиняються відносно дітей та викриття винних, з метою попередження психологічних травм дитини. Основним підрозділом в Національній поліції України, який здійснює захист прав та законних інтересів дітей, є ювенальна превенція.

¹ Права дітей можуть потерпіти через кризу з COVID-19. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/prava-dytyny-u-sviti-i-ukrajina/30640178.html>

² Права дітей можуть потерпіти через кризу з COVID-19. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/prava-dytyny-u-sviti-i-ukrajina/30640178.html>

Виконання мультикомплексного завдання, що спрямоване на захист прав та законних інтересів дітей, є пріоритетом в діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.

Основним нормативно-правовим актом, який визначає особливості організації роботи, завдання та повноваження підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України є наказ МВС України „Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України” від 19.12.2017 № 1044. Проте новелою 2020 року є наказ МВС України «Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 25.06.2020 № 488, який розширює компетенцію підрозділу. Слід звернути увагу, що разом з виконанням профілактичної (профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики; вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорсткому поводженню з дітьми; вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб) та оперативно-розшукової (участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення) функцій тепер виконувати і кримінально-процесуальну (здійснення у межах компетенції досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання).

Даний навчальний посібник містить загальнотеоретичні аспекти діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України щодо захисту прав та законних інтересів дітей, так і практичні завдання для відпрацювання практичних навичок такої діяльності, а також тестові завдання для закріплення теоретичного матеріалу.

РОЗДІЛ 1.
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ОРГАНІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ І ЗАКОННИХ
ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ

Правова основа діяльності підрозділів ювенальної превенції щодо захисту прав та законних інтересів дітей

1. Конституція України
2. Сімейний кодекс України
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення
4. Кримінальний кодекс України
5. Кримінально-процесуальний кодекс України
6. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402
7. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015
8. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995
9. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18.12.2018
11. [Положення про Національну поліцію](#), затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» від 22 серпня 2018 р. № 658
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю» від 3 жовтня 2018 р. № 800
14. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19.12.2017 № 1044
15. Наказ МВС України «Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 25.06.2020 № 488

16. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» від 28.07.2017 № 650

17. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції» 06.11.2015 № 1376

18. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» від 07.11.2015 № 1395

та інші нормативно-правові акти.

Основні терміни та поняття в роботі дільничного офіцера поліції щодо захисту прав і законних інтересів дітей:

Стаття 6 Сімейного кодексу України. Дитина

1. Правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття.
2. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років.

Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Складні життєві обставини, в яких перебуває дитина, - умови, що негативно впливають на життя дитини, стан її здоров'я та розвиток (інвалідність, тяжка хвороба, безпритульність, перебування у конфлікті із законом, залучення до найгірших форм дитячої праці, залежність від психотропних речовин, інші види залежності, жорстоке поводження, зокрема домашнє насильство, у тому числі у разі, коли кривдником є дитина, ухиляння батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставини стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо), установлені за результатами оцінки потреб дитини.

Жорстоке поводження з дитиною - будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою її експлуатації з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини.

Дитинство - період розвитку людини до досягнення повноліття.

Забезпечення найкращих інтересів дитини - дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити.

Охорона дитинства - система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав.

«Дитина у конфлікті з законом» – дитина, що підозрюється або обвинувачується у вчиненні дій, за які передбачена кримінальна або адміністративна відповідальність для дітей відповідного віку або дорослих (юридичне визначення відсутнє).

«Дитина у контакті з законом» – дитина, яка в силу різних обставин, що стосуються її життя (розлучення, усиновлення, міграція, насильство, тощо) вступає в контакт з системою правосуддя в тій чи іншій формі (юридичне визначення відсутнє).

Дитина-сирота - дитина, в якій померли чи загинули батьки.

Діти, позбавлені батьківського піклування, - діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним з відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовились батьки, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України або в районах проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та безпритульні діти.

Дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, - дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні.

Дитина, розлучена із сім'єю, - дитина, яка прибуває чи прибула на територію України без супроводу батьків чи одного з них, діда чи баби, повнолітніх брата чи сестри або опікуна чи піклувальника, призначених відповідно до законодавства країни походження, або інших повнолітніх осіб, які до прибуття в Україну добровільно чи в силу звичаю країни походження взяли на себе відповідальність за виховання дитини.

Безпритульні діти - діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувались, і не мають певного місця проживання.

Дитина з інвалідністю - дитина зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність додаткової соціальної допомоги і захисту.

Дитина-біженець - дитина, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

Дитина, яка потребує додаткового захисту, - дитина, яка не є біженцем відповідно до [Конвенції про статус біженців 1951 року](#) і [Протоколу щодо статусу біженців 1967 року](#) та [Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту"](#), але потребує захисту, оскільки вона була змушена прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок виникнення загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження, через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

Діти, які потребують тимчасового захисту, - діти, які є іноземцями та особами без громадянства, які постійно проживають на території країни, що має спільний кордон з Україною, які масово вимушені шукати захисту в Україні внаслідок зовнішньої агресії, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій, що порушують громадський порядок у певній частині або на всій території країни походження.

Неповна сім'я - сім'я, що складається з матері або батька і дитини (дітей).

Багатодітна сім'я - сім'я, в якій подружжя (чоловік та жінка) перебуває у зареєстрованому шлюбі, разом проживає та виховує трьох і більше дітей, у тому числі кожного з подружжя, або один батько (одна мати), який (яка) проживає разом з трьома і більше дітьми та самостійно їх виховує. До складу багатодітної сім'ї включаються також діти, які навчаються за денною формою

навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах, - до закінчення навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років.

Прийомна сім'я - сім'я, яка добровільно взяла із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, від 1 до 4 дітей на виховання та спільне проживання.

Дитячий будинок сімейного типу - окрема сім'я, яка створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, які беруть на виховання та спільне проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Контакт з дитиною - реалізація матір'ю, батьком, іншими членами сім'ї та родичами, у тому числі тими, з якими дитина не проживає, права на спілкування з дитиною, побачення зазначених осіб з дитиною, а також надання їм інформації про дитину або дитині про таких осіб, якщо це не суперечить інтересам дитини.

Поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб - превентивний поліцейський захід, що застосовується стосовно неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду, з метою забезпечення її прав і свобод та є наслідком передання її батькам, законним представникам або органам опіки та піклування.

Профілактика адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей - діяльність підрозділів НПУ, спрямована на виявлення та усунення причин і умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень.

Профілактичний облік дітей - комплекс заходів із взяття на облік, наповнення та підтримання в актуальному стані баз даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС, стосовно дітей, щодо яких здійснюється профілактична робота.

Булінг (цькування) - діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Права та законні інтереси дитини відповідно до міжнародного законодавства та законодавства України

Працівники поліції, з метою дотримання прав та законних інтересів дітей у своїй діяльності керуються [Конституцією України](#), законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України та іншими нормативно-правовими актами.

Декларація прав дитини

Принцип 1

Дитина має бути наділена всіма зазначеними в цій Декларації правами. Ці права мають визнаватися за усіма дітьми без жодних винятків і без розрізнення чи дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, статі, мови, релігійних, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження або іншими обставинами, що стосуються самої дитини чи її сім'ї.

Принцип 2

Дитині законом та іншими засобами має бути забезпечений спеціальний захист і надані можливості та сприятливі умови, що дадуть їй змогу розвиватися фізично, розумово, морально, духовно та соціально, здоровим і нормальним шляхом, в умовах свободи та гідності. При ухваленні з цією метою законів основною метою має бути найкраще забезпечення інтересів дитини.

Принцип 3

Дитині має належати від народження право на ім'я і громадянство.

Принцип 4

Дитина має користуватися благами соціального забезпечення. Їй має належати право на здорове зростання і розвиток; з цією метою спеціальні догляд і охорона мають бути забезпечені дитині та її матері, зокрема належний допологовий і післяпологовий догляд. Дитина повинна мати право на належні харчування, житло, відпочинок і медичне обслуговування.

Принцип 5

Дитині, яка є неповносправною фізично, психічно або соціально, мають бути забезпечені спеціальні режим, освіта і піклування, необхідні з огляду на її особливий стан.

Принцип 6

Дитина для повного і гармонійного розвитку її особистості потребує любові та розуміння. Вона має, якщо це можливо, зростати в піклуванні та під відповідальністю своїх батьків, у будь-якому разі – в атмосфері любові та

моральної і матеріальної забезпеченості; малолітня дитина, крім випадків, коли є виняткові обставини, не має розлучатися зі своєю матір'ю. На суспільство та органи публічної влади має бути покладений обов'язок щодо здійснення особливого піклування про дітей, які не мають сім'ї, та про дітей, які не мають достатніх засобів існування. Бажано, щоб багатодітним сім'ям надавалася державна або інша допомога на утримання дітей.

Принцип 7

Дитина має право на здобуття освіти, яка має бути безоплатною та обов'язковою, щонайменше на початкових рівнях. Дитині має надаватися освіта, яка сприятиме її загальному культурному розвитку і завдяки якій вона зможе, на основі рівності можливостей, розвинути свої здібності та особистий світогляд, а також усвідомити моральну та соціальну відповідальність і стати корисним членом суспільства.

Найкраще забезпечення інтересів дитини має бути керівним принципом для тих, хто несе відповідальність за її освіту і навчання; насамперед таку відповідальність несуть її батьки.

Дитині має бути забезпечена повна можливість відпочинку та ігор, спрямованих на цілі освіти; суспільство та органи публічної влади повинні докладати зусиль для сприяння реалізації зазначеного права.

Принцип 8

Дитина за будь-яких обставин має бути серед тих, які першими одержують захист і допомогу.

Принцип 9

Дитина має бути захищена від усіх форм недбалого ставлення, жорстокості та експлуатації. Вона не повинна бути об'єктом торгівлі в будь-якій формі.

Дитина не може прийматися на роботу до досягнення належного вікового мінімуму; їй у жодному разі не повинні доручатися чи дозволятися роботи або заняття, які є шкідливими для її здоров'я або перешкоджають її освіті, фізичному, розумовому чи моральному розвитку.

Принцип 10

Дитина має бути захищена від практики, яка може заохочувати расову, релігійну чи будь-яку іншу форму дискримінації. Вона має виховуватися в дусі взаєморозуміння, толерантності, дружби між народами, миру і загального братерства, а також у повному усвідомленні, що її енергія та здібності мають бути присвячені служінню на користь інших людей.

Відповідно до Закону України „Про охорону дитинства” та Конвенції ООН про права дитини, кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність, захист гідності та найкраще забезпечення її інтересів.

Проблема соціально-правового захисту дітей є актуальною для України особливо сьогодні, в часи складної ситуації на Сході України, політичної, економічної та соціальної нестабільності.

Держава здійснює захист дитини від усіх форм насильства, образ, недбалого й жорстокого поводження з нею, залучення до найгірших форм дитячої праці, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють, в першу чергу, на законодавчому рівні.

Кримінально-процесуальне законодавство

На сьогодні аналіз чинного кримінально-процесуального законодавства України вказує на те, що законодавець, орієнтуючись на міжнародно-правові норми, забезпечує безпрецедентний захист та розширення прав осіб, що вчинили злочин, тоді як потерпілі від злочинів, зокрема діти – жертви злочинів, залишаються без належної державної допомоги та уваги.

Згідно із чинним КПК України допит дитини як на стадії досудового слідства, так і на стадії судового розгляду справи (КПК), у ході якого всі учасники процесу, а також суд та прокурор мають можливість ставити питання свідкові чи потерпілому.

Згідно з чинним КПК України особою, що проводить допит дитини на стадії досудового слідства, виступає слідчий, а на стадії судового розгляду справи – суд. Це не виключає права слідчого або суду доручити особам, які долучаються до проведення допиту, поставити перед свідком чи потерпілим низку запитань.

Відповідно до ст. 226 КПК України, при допиті неповнолітнього у віці до 14 років, а на розсуд слідчого чи суду – й у віці від 14 до 16 років, викликається педагог, а при необхідності – лікар, батьки чи інші законні представники неповнолітнього.

При аналізі цього положення виникає запитання. Дитиною вважається особа до 18 років, чому ж тоді законодавець встановлює обов’язкову участь педагога при допиті дитини до 14 років, а на розсуд слідчого – до 16 років. Фактично, діти у віці від 16 до 18 років позбавляються законом права на присутність педагога або лікаря, батьків чи інших законних представників під час допиту як свідків.

Педагог виступає в даному випадку як спеціаліст. Слід підкреслити, що законодавство України не виключає можливість залучення до участі в допиті

неповнолітнього свідка разом з педагогом, лікарем та іншими передбаченими КПК України особами, спеціаліста – фахівця в галузі загальної психології та дитячої психології, проте і не вимагає участі такої особи при допиті дитини.

Разом з тим, доречно вказати на ст. 21 «Психологічна служба в системі освіти» Закону України «Про освіту», згідно з якою психологічне забезпечення навчально-виховного процесу в навчальних закладах здійснюють практичні психологи. За своїм статусом практичні психологи належать до педагогічних працівників. Це означає, що на сьогодні слідчий та суддя можуть залучати саме шкільного психолога до допиту під час досудового або судового слідства, а не будь-якого педагога, не порушуючи закон, оскільки шкільні психологи за своїм статусом прирівнюються до педагогічних працівників. Проте такий стан справ необхідно розглядати як тимчасовий, доки не буде прийнято новий Кримінально-процесуальний кодекс України, в якому чітко має бути закріплено обов'язкова участь психолога на всіх етапах судочинства за участі дитини.

Адміністративне законодавство

Кодекс України про адміністративні правопорушення не містить спеціальних статей, які б стосувалися прав дітей - свідків та/або жертв правопорушень. Натомість Кодексом визначена відповідальність дітей, які скоїли правопорушення, та визначені заходи впливу щодо них.

Стаття 13. До осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24-1 цього Кодексу.

У разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121-127, частинами першою, другою і третьою статті 130, статтею 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 174, 185, 190-195 цього Кодексу, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб (за винятком осіб, які вчинили правопорушення, передбачені статтею 185) можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені статтею 24-1 цього Кодексу.

Сімейне законодавство

Сімейний кодекс містить прогресивну ст. 171, положення якої наближають національне законодавство до міжнародних та регіональних стандартів. Міжнародні та європейські стандарти зобов'язують Україну забезпечити дитині право вільно висловлювати свої погляди з усіх питань, що її стосуються, і цим поглядам має приділятися належна увага. З цією метою дитині надається право бути заслуханою під час будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що стосується дитини, безпосередньо або через представника у порядку, передбаченому процесуальними нормами національного законодавства.

Відомче законодавство

Відповідно до Наказу МВС України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19.12.2017 № 1044 підрозділи ювенальної превенції під час здійснення своїх повноважень взаємодіють з органами і підрозділами поліції, органами державної влади, міжнародними і громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування та об'єднаними територіальними громадами відповідно до законодавства України.

Поліція відповідно до покладених на неї завдань забезпечує:

- установлення місцезнаходження дітей у разі їх безвісного зникнення;
- розкриття кримінальних правопорушень, учинених дітьми;
- організацію та здійснення заходів профілактики з дітьми в навчальних закладах, за місцем проживання з метою запобігання вчиненню ними адміністративних і кримінальних правопорушень;
- організацію та здійснення заходів індивідуальної профілактики з дітьми, що вчинили адміністративні та кримінальні правопорушення, були засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, звільненими зі спеціальних виховних установ;
- ужиття заходів щодо недопущення рецидивної злочинності серед дітей;
- виявлення та припинення фактів жорстокого поводження з дітьми, учинення стосовно них насильства, у тому числі батьками, законними представниками;
- організація надання правової та психологічної допомоги дітям, які є потерпілими в кримінальному провадженні чи стали свідками кримінального правопорушення.

**Права та обов'язки дільничного офіцера поліції щодо захисту прав
та свобод дітей**

Відповідно до міжнародних стандартів³, при контакті з дитиною, працівник поліції зобов'язаний:

- поважати особисті права та гідність дитини, враховувати її вразливість, тобто брати до уваги її вік і ступінь зрілості, а також особливі потреби дитини, яка може бути фізично чи розумово неповноцінною або мати труднощі у спілкуванні;

- враховувати в своїй роботі особливі потреби молодих людей, а також знати і використовувати в максимально можливій мірі програми і наявні служби допомоги, щоб не допускати зіткнення неповнолітніх з системою правосуддя;

- повідомити дитині у такий спосіб і на такій мові, що відповідає її віку і рівню розуміння причину по якій вона має бути обмежена у пересуванні або затримана;

- здійснювати затримання дитини згідно з законом та лише як крайній захід і протягом якомога більш короткого відповідного періоду часу;

- у випадку затримання дитини обов'язково проінформувати батьків дитини про її перебування у поліцейському відділку із поясненням причин арешту дитини, забезпечити право на безоплатного адвоката і можливість контактувати з батьками або особою, якій вона довіряє.

Права та обов'язки поліцейських щодо роботи з дітьми.

Працівник ювенальної превенції має право затримувати і тримати в спеціально відведених для цього приміщеннях дітей, які залишилися без опіки та піклування, - на період до передачі їх законним представникам або влаштування в установленому порядку, але не більше трьох годин з моменту її затримання, а також доставляти до органів національної поліції на строк до трьох годин, які вчинили адміністративне правопорушення, але не досягли віку, з якого настає адміністративна відповідальність, для встановлення особи, обставин вчинення правопорушення та передачі їх батькам чи особам, які їх замінюють, або у притулок для дітей служб у справах дітей.

Поліцейський має право затримувати і тримати у спеціально відведеному для цього приміщенні дітей віком від 11 років, які підозрюються у вчиненні суспільно небезпечних діянь:

³Конвенція ООН Про права дитини; Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей; Мінімальні стандартні правила ООН щодо відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх; Керівні принципи ООН щодо попередження злочинності серед неповнолітніх.

- за які Кримінальним кодексом України передбачено покарання у виді позбавлення до п'яти років або більш м'яке покарання, і які не досягли віку, з якого за такі діяння особи підлягають кримінальній відповідальності, – до передачі її під нагляд батьків, осіб, які їх замінюють, або адміністрації навчального чи іншого дитячого закладу, в якому постійно проживає ця дитина, але не більше трьох годин з моменту їх затримання;

- що підпадають під ознаки діянь, за які, Кримінальним кодексом України передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад п'ять років, і які не досягли віку, з якого за такі діяння особи підлягають кримінальній відповідальності,

– до доставляння її до суду для вирішення питання про поміщення їх у приймальник-розподільник для дітей, але не більше трьох годин з моменту її затримання.

Про доставляння дитини до управлінь поліції поліцейський невідкладно інформує її батьків, законних представників.

Поліцейський під час доставляння до відділку поліції дитини, яка перебувала без опіки чи піклування або вчинила адміністративне чи кримінальне правопорушення, має право проводити в порядку, передбаченому законом, особистий огляд дітей, огляд і вилучення речей і предметів, що можуть бути речовими доказами у провадженні у справі про адміністративне правопорушення або в кримінальному провадженні.

Відповідно до Наказу МВС України від 28.07.2017 № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» основним напрямком діяльності дільничного офіцера поліції є:

П. 14: вживати у взаємодії зі службою у справах дітей обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій заходів щодо встановлення особи дитини, місця її проживання, відомостей про батьків або осіб, які їх замінюють, інших родичів, місця їх проживання (перебування) у разі надходження повідомлення про дитину, яка залишилась без батьківського піклування.

У разі виявлення дитини, розлученої із сім'єю, дільничний офіцер поліції невідкладно повідомляє про такий факт територіальний орган державної міграційної служби і орган опіки та піклування за місцем виявлення дитини.

У разі безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини на підставі рішення районної, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчого органу міської, районної у місті ради служба у

справах дітей разом з представниками закладу охорони здоров'я вживають заходів до відібрання дитини у батьків та тимчасово влаштовують її відповідно до чинного законодавства.

Відповідно до Наказу МВС України „Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України” від 19.12.2017 № 1044 основними завданнями підрозділів ювенальної превенції є:

профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики;

участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення;

вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми;

вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;

провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти;

взаємодія з іншими підрозділами НПУ, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей;

здійснення у межах компетенції досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

Відповідно до Наказу МВС України „Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України” від 19.12.2017 № 1044 основними повноваженнями підрозділів ювенальної превенції є:

планування і реалізація профілактичних заходів у дитячому середовищі щодо попередження негативних явищ серед дітей;

контроль за дотриманням суб'єктами підприємницької діяльності вимог законодавства щодо заборони продажу неповнолітнім особам алкогольних, слабоалкогольних напоїв і тютюнових виробів, а також щодо дотримання обмежень перебування дітей у нічний час у закладах, в яких провадиться діяльність у сфері розваг, та закладах громадського харчування;

вжиття заходів для запобігання і припинення стосовно дитини будь-яких протиправних діянь;

притягнення до адміністративної відповідальності дітей віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, а також батьків або осіб, що їх замінюють, які не виконують передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей;

унесення до підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності обов'язкових для розгляду подань про необхідність усунення причин та умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень;

участь у профілактичних заходах щодо запобігання дитячій бездоглядності та правопорушенням серед дітей;

сприяння у межах компетенції веденню обліку дітей шкільного віку відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 року № 684 «Про затвердження Порядку ведення обліку дітей шкільного віку та учнів»;

затримування і тримання не більше 8 годин у спеціально відведених для цього приміщеннях дітей, які залишилися без нагляду, на період до передання їх батькам, законним представникам або до влаштування їх до закладів відповідно до законодавства. Інформація про дитину в обов'язковому порядку вноситься до журналу обліку доставлених, відвідувачів та запрошених відповідного органу поліції із зазначенням часу доставлення та вибуття;

проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесід з дітьми та їх батьками, законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які сприяли вчиненню адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною;

відвідування дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання разом із службою у справах дітей для з'ясування умов проживання;

виклик дітей та їх батьків, інших законних представників під час провадження у справі про адміністративне правопорушення, учинене дитиною;

залучення дітей до участі в просвітницько-профілактичних чи корекційних програмах;

інформування відповідних місцевих органів державної влади щодо батьків, інших законних представників, які не виконують обов'язки щодо виховання дітей, жорстоко з ними поводяться чи вчиняють стосовно дітей домашнє насильство;

ініціювання перед службами у справах дітей, відділами охорони здоров'я місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування питання про направлення дитини до відповідного закладу для надання необхідної медичної, психологічної допомоги;

участь у судовому розгляді за участю неповнолітнього обвинуваченого відповідно до статей 496, 500 Кримінального процесуального кодексу України;

вжиття заходів індивідуальної профілактики з дітьми, схильними до вчинення правопорушень;

виявлення фактів вчинення домашнього насильства та своєчасне реагування на них.

Поліцейські підрозділів ювенальної превенції здійснюють такі заходи індивідуальної профілактики з дітьми, які перебувають на профілактичному обліку в поліції:

проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесід з дитиною за місцем проживання, навчання або роботи не рідше одного разу на місяць;

проведення ознайомлювальних, попереджувальних бесід з батьками дитини, її законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які спонукали до вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення;

складання плану заходів з індивідуальної профілактики на основі вивчення матеріалів характеристик, індивідуально-психологічних особливостей дитини;

відвідування за місцем проживання дитини для з'ясування умов проживання, а також чинників, які можуть негативно впливати на неї та спонукати до вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень;

вжиття інших профілактичних заходів, передбачених законодавством України.

Відповідно до Наказу МВС України „Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України” від 19.12.2017 № 1044 підрозділи ювенальної превенції взаємодіють з іншими уповноваженими органами та підрозділами Національної поліції України, органами державної влади й органами місцевого самоврядування, об’єднаними територіальними громадами, міжнародними та громадськими організаціями за напрямками:

1) профілактика правопорушень у дитячому середовищі, протидія домашньому насильству та дитячій бездоглядності;

2) забезпечення прав та інтересів дітей;

3) упровадження кращих міжнародних методик та практик роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом, та дітьми, які потерпіли внаслідок протиправних діянь, у тому числі реалізація спільних проектів щодо профілактики правопорушень серед дітей;

4) підвищення професійного рівня, набуття знань, вмінь і навичок шляхом участі в семінарах, тренінгах та інших практичних і теоретичних заходах.

Така взаємодія здійснюється на засадах партнерства і спрямована на задоволення потреб територіальних громад та виконання завдань, покладених на підрозділи ювенальної превенції.

Поліцейські підрозділів ювенальної превенції з питань, що входять до їх компетенції:

1) беруть участь у нарадах, конференціях, круглих столах;

2) висвітлюють (у тому числі й через засоби масової інформації) інформацію щодо стану злочинності в дитячому середовищі і заходи для його покращення, які вживаються поліцейськими, а також дають рекомендації батькам, законним представникам щодо запобігання вчиненню дітьми та стосовно них правопорушень, поширенню негативних явищ серед дітей;

3) організують спільно з іншими уповноваженими органами та підрозділами Національної поліції України, заінтересованими органами державної влади, місцевого самоврядування, об’єднаними територіальними громадами, громадськими організаціями профілактичні заходи серед дітей.

ПРАКТИЧНА РОБОТА

Розв'язання ситуативних завдань.

Методичні вказівки щодо проведення.

Слухачі утворюють 6 підгруп.

Кожній підгрупі викладачем надається номер практичного завдання, яке знаходиться в навчальних матеріалах.

Підгрупа вивчає загальний для усієї навчальної групи текст ситуації та відповідні правові норми. На підставі аналізу ситуації кожна підгрупа виконує передбачене для неї завдання.

Час виконання : до 5 хвилин.

Один з представників кожної підгрупи презентує алгоритм дій поліцейського, який документує правопорушення.

Час виконання : до 5 хвилин (2 хвилини на підгрупу).

В процесі обговорення викладач має можливість ставити уточнюючі питання, вказувати на допущені помилки.

В кінці практичної частини заняття викладач: узагальнює проведену роботу, визначає найбільш типові помилки, допущені при кваліфікації правопорушення.

Завдання 1.

Дільничному офіцеру поліції надійшло повідомлення про існування відкритого конфлікту в 7 класі місцевої школи, учня якого знущаються над двома однокласниками (Петро та Сашко), які з бідніших родин.

Питання: Чи є склад правопорушення в діях дітей? Які дії поліцейського? Як мають взаємодіяти всі названі посадові особи? Відпрацюйте механізми такої взаємодії

Завдання 2.

Дільничному офіцеру поліції надійшло повідомлення про те, що учні 10 класу (Максим та Тарас) регулярно вимагають гроші від учнів молодших класів. Директор школи про це знає, оскільки до неї неодноразово зверталися батьки, проте заходів ніяких не застосовує, в поліцію не повідомляє, оскільки остерігається батьків Максима та Тараса, які є депутатами місцевої ради.

Питання: Чи є склад правопорушення в діях дітей, директора? Які дії поліцейського? Як мають взаємодіяти всі названі посадові особи? Відпрацюйте механізми такої взаємодії

Завдання 3.

Надійшов виклик на 102 про те, що на автобусній зупинці в селі Жданівка місцева мешканка виявила хлопця на вигляд 7-8 років, який в одязі не по сезону перебуває там більш, ніж 1,5 години. Хлопець повідомив про себе тільки те, що його звати Максим та він їде до бабусі Люди, оскільки його мати третій день спить вдома п'яна.

Питання: Які дії поліцейського? Як мають взаємодіяти названі посадові особи? Відпрацюйте механізми такої взаємодії

Завдання 4.

Сусіди Полінки (4 роки) повідомили, що не бачили її матір декілька днів, а Полінка весь цей час плаче. Матір бачили у місцевому барі.

Питання: Чи є склад правопорушення в діях матері? Які дії поліцейського? Як мають взаємодіяти всі названі посадові особи? Відпрацюйте механізми такої взаємодії.

Завдання 5.

На шкільному подвір'ї 15 річний Богдан палив цигарки, на зауваження охоронця не реагував, після прибуття поліцейського вів себе зухвало.

Питання: Чи є склад правопорушення в діях хлопця? Які дії поліцейського? Як мають взаємодіяти всі названі посадові особи? Відпрацюйте механізми такої взаємодії

Завдання 6

Класний керівник 3-Б класу Великомихайлівської ЗОШ №1 виявила синці на руках 9-річної Софійки, які, за словами дівчинки, вона отримала від матері через те, що не помила посуд після вечері. Класний керівник телефоном повідомила про це дільничного офіцера поліції.

Питання: Чи є дитина потерпілою від правопорушень? Які дії поліцейського? Як мають взаємодіяти всі названі посадові особи? Відпрацюйте механізми такої взаємодії

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Визначення правового статусу «дитина»?

- А. Особа до досягнення нею чотирнадцяти років
- Б. Особа до досягнення нею шістнадцяти років
- В. Особа до досягнення нею повноліття
- Г. Особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років

2. Малолітньою дитиною вважається:

- А. Особа віком до 10 років;
- Б. Особа віком до 12 років;
- В. Особа віком до 14 років;
- Г. Особа віком до 16 років.

3. Дитина, в якій померли чи загинули батьки, - це :

- А. дитина, позбавлена батьківського піклування
- Б. дитина-сирота
- В. дитина, розлучена із сім'єю
- Г. безпритульна дитина

4. В якому нормативно-правовому акті визначено перелік зобов'язань Уповноважених підрозділів Національної поліції у сфері здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, які не досягли вісімнадцятирічного віку?

- А. Законі України про Національну поліцію;
- Б. Кодексі України про адміністративні правопорушення;
- В. Законі України про органи і служби у справах дітей та установи для дітей;
- Г. Законі України про охорону дитинства.

5. Будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного та соціального насилля над дитиною в сім'ї або поза нею називається:

- А. Булінг
- Б. Жорстоке поводження з дитиною
- В. Насильство в сім'ї
- Г. Домашнє насильство

6. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейське піклування застосовується до неповнолітніх осіб:

- А. Віком до 14 років у разі, якщо вона залишилась без догляду
- Б. Віком до 16 років у разі, якщо вона залишилась без догляду
- В. Віком до 16 років у разі вчинення нею кримінального злочину
- Г. Віком до 16 років у разі вчинення нею адміністративного правопорушення

7. Поліцейському заборонено здійснювати відносно особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування:

- А. Обшук особи
- Б. Повідомлення про права та їх роз'яснення
- В. Передання батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування
- Г. Складати протокол поліцейського піклування

8. Залежність 15-річного С. від психотропних речовин відповідає змісту терміну:

- А. Складні життєві обставини, в яких перебуває дитина
- Б. Жорстоке поводження з дитиною
- В. Домашнє насильство
- Г. Булінг

9. Дівчина (16 років), яка є свідком самогубства свого хлопця, є:

- А. Дитина у конфлікті з законом
- Б. Дитина у контакті з законом
- В. Дитина, яка потребує тимчасового захисту
- Г. Дитина, яка потребує додаткового захисту

10. Четверо однокласників вирішили пожартувати над однокласницею (усім по 13 років) і написали у коментарях в соціальній мережі образливі слова. Після чого, батьки дівчини на батьківських зборах вирішили це питання, конфлікт був вичерпаний, діти помирилися.

Кваліфікуйте дії чотирьох однокласників:

- А. Булінг (ст. 173-4 КУпАП)
- Б. Дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП)
- В. Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184 КУпАП)
- Г. Відсутній склад адміністративного правопорушення

Відповіді на тестові завдання:

- 1-В**
- 2-В**
- 3-Б**
- 4-В**
- 5-Б**
- 6-Б**
- 7-А**
- 8-А**
- 9-Б**
- 10-Г**

РОЗДІЛ 2.

ДИТИНА – УЧАСНИК ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Провадження у справах про адміністративні правопорушення – це нормативно врегульована діяльність Національної поліції, інших уповноважених законом суб'єктів по реагуванню на адміністративний проступок шляхом застосування адміністративної відповідальності, а також попередження протиправної поведінки.

Загальним суб'єктом адміністративної відповідальності є фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років.

Існують певні особливості адміністративної відповідальності двох груп суб'єктів: неповнолітніх осіб (тобто осіб віком від 16 до 18 років) та на військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів.

Розглянемо *особливості відповідальності осіб віком від 16 до 18* :

- Дільничний офіцер поліції не має права накладати адміністративні стягнення на таких осіб. Справи щодо адміністративних правопорушень, які вчинені неповнолітніми розглядаються виключно судом (стаття 221 КУпАП).

За вчинення адміністративних правопорушень *до неповнолітніх* у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років можуть бути застосовані *заходи впливу* відповідно до статті 24-1 КУпАП:

- 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;
- 2) попередження;
- 3) догана або сувора догана;
- 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Такі заходи впливу застосовуються виключно судом!

- У разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121-127, 130, 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 174, 185, 190-195 КУпАП, вони підлягають адміністративній відповідальності **на загальних підставах**.

Наприклад, дільничний офіцер поліції зупинив двох осіб, які вчинили адміністративні правопорушення за які накладати стягнення має право сам поліцейський. Одному правопорушнику 17 років, а іншому – 19. Щодо першого порушника (17 років) дільничний офіцер поліції зможе лише скласти

протокол за порушення і направити його до суду. Щодо другого порушника (19 років) дільничний офіцер поліції має право винести постанову про накладення адміністративного стягнення і притягнення до адміністративної відповідальності.

Важливо ! У разі вчинення адміністративного правопорушення особою віком від 14 до 16 років, суб'єктом відповідальності будуть батьки дитини-правопорушника або особи, що їх замінюють. Тоді дільничний офіцер поліції має повноваження скласти протокол про адміністративне правопорушення за частиною 3 статті 184 КУпАП і направити його до суду.

Важливо! **Про затримання неповнолітнього** обов'язково повідомляють його батьків або осіб, які їх замінюють. У протоколі про адміністративне затримання зазначається час, дата повідомлення, кого повідомлено і в який спосіб. За неможливості поінформувати родичів та в разі відмови затриманої особи надати інформацію для їх повідомлення **про це робиться відповідний запис затриманої особи та посадової особи, яка склала протокол про адміністративне затримання, із зазначенням поважних причин.**

Учасниками провадження є також **законні представники та представники**, статус яких визначається статтею 270 КУпАП. Відповідно до закону, **інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, які є неповнолітніми або особами, що через свої фізичні або психічні вади не можуть самі здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення, мають право представляти їх законні представники:**

- батьки,
- усиновителі,
- опікуни,
- піклувальники.

Законні представники та представники мають право:

- знайомитися з матеріалами справи;
- заявляти клопотання; від імені особи, інтереси якої вони представляють,

- приносити скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу.

Цікаво! Вчинення адміністративного правопорушення неповнолітньою особою вважається пом'якшуючою обставиною під час провадження у справах про адміністративні правопорушення, а втягнення неповнолітнього в правопорушення – обтяжуючою обставиною для повнолітнього правопорушника.

Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері протидії булінгу учасника освітнього процесу

«Стаття 173⁴ КУпАП. Булінг (цькування) учасника освітнього процесу

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, -

тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, -

тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку».

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін - кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності):

кривдник (булер) - учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, яка вчиняє булінг (цькування) щодо іншого учасника освітнього процесу;

потерпілий (жертва булінгу) - учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, щодо якої було вчинено булінг (цькування);

спостерігачі - свідки та (або) безпосередні очевидці випадку булінгу (цькування);

сторони булінгу (цькування) - безпосередні учасники випадку: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності).

- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого".

Територіальні органи (підрозділи) Національної поліції України є одними із суб'єктів реагування у разі настання випадку булінгу (цькування) в закладах освіти. Так, дільничний офіцер поліції **має право складати протокол** про адміністративне правопорушення за ст. 173-4 КУпАП. Компетенція щодо розгляду таких справ та вирішення питання по суті належить до компетенції судів загальної юрисдикції.

Наказ МВС України «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» від 28.12.2019 № 1646 визначає механізм реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти всіх типів і форм власності, крім тих, які забезпечують здобуття освіти дорослих, у тому числі післядипломної освіти.

Проявами, які можуть бути підставами для підозри в наявності випадку булінгу (цькування) учасника освітнього процесу в закладі освіти, є:

- замкнутість, тривожність, страх або, навпаки, демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка;
- неврівноважена поведінка;
- агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства;
- різка зміна звичної для дитини поведінки;
- уповільнене мислення, знижена здатність до навчання;
- відлюдкуватість, уникнення спілкування;
- ізоляція, виключення з групи, небажання інших учасників освітнього процесу спілкуватися;
- занижена самооцінка, наявність почуття провини;

- поява швидкої втомлюваності, зниженої спроможності до концентрації уваги;
- демонстрація страху перед появою інших учасників освітнього процесу;
- схильність до пропуску навчальних занять;
- відмова відвідувати заклад освіти з посиленням на погане самопочуття;
- депресивні стани;
- аутоагресія (самоушкодження);
- суїцидальні прояви;
- явні фізичні ушкодження та (або) ознаки поганого самопочуття (нудота, головний біль, кволість тощо);
- намагання приховати травми та обставини їх отримання;
- скарги дитини на біль та (або) погане самопочуття; пошкодження чи зникнення особистих речей; вимагання особистих речей, їжі, грошей; жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток сексуального (інтимного) характеру або інших відомостей, які особа бажає зберегти в таємниці;
- наявність фото-, відео- та аудіоматеріалів фізичних або психологічних знущань, сексуального (інтимного) змісту;
- наявні пошкодження або зникнення майна та (або) особистих речей.

До булінгу (цькування) в закладах освіти належать випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщенні закладу освіти та на прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, коридорами, роздягальнями, вбиральнями, душовими кімнатами, їдальнею тощо) та (або) за межами закладу освіти під час заходів, передбачених освітньою програмою, планом роботи закладу освіти, та інших освітніх заходів, що організуються за згодою керівника закладу освіти, в тому числі дорогою до (із) закладу освіти.

Ознаками булінгу (цькування) є систематичне вчинення учасниками освітнього процесу діянь стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, в тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, а саме:

- умисне позбавлення їжі, одягу, коштів, документів, іншого майна або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні освітніх послуг, примушування до праці та інші правопорушення економічного характеру;

- словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи;
- будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, зокрема принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська, образи, жарти, погрози, поширення образливих чуток;
- будь-яка форма небажаної фізичної поведінки, зокрема ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, завдання ударів;
- інші правопорушення насильницького характеру.

Під час складання протоколів про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-4 КУпАП необхідно пам'ятати про⁴:

1. необхідність зазначати в протоколі про адміністративне правопорушення усі об'єктивні ознаки складу адміністративного правопорушення.

Так, однією з таких обов'язкових ознак є систематичність вчинюваного діяння. Тобто в протоколі необхідно вказати про всі факти вчинення булінгу, в який період часу вони відбувалися, з конкретною вказівкою на час кожної події тощо, а не один або один останній.

2. необхідність правильної кваліфікації протиправних дій винних осіб.

Відповідно до норм КУпАП у разі вчинення булінгу малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, необхідно кваліфікувати дії за спеціальною нормою ст. 173-4 КУпАП (частина 3 або 4), а не за загальною нормою, передбаченою ст. 184 КУпАП, про що прямо вказано в законі. Так, частина 3 ст. 184 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення, відповідальність за яке передбачено цим Кодексом, крім порушень, передбачених [частинами третьою](#) або [четвертою](#) ст. 173-4 КУпАП.

Проте замість того, щоб кваліфікувати дії за ч. 3 або 4 ст. 173-4 КУпАП (Булінг (цькування) учасника освітнього процесу), поліцейські стандартно кваліфікують дії винних осіб за ч. 3 ст. 184 КУпАП (Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей). Крім того,

⁴ Дрок І.С. Особливості складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-4 КУпАП // Організаційно-правове забезпечення підрозділів превентивної діяльності Національної поліції: Матеріали регіонального круглого столу (м. Дніпро, 19 червня 2020 року). Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. С.45-49.

деякі суди так само неправильно кваліфікують дії батьків, чиї діти вчинили булінг.

3. Необхідність доповнювати матеріали справи про адміністративне правопорушення доказами: поясненнями свідків, довідками з медичних закладів, фото-, відео- матеріалами, речовими доказами.

Підсумовуючи, хочемо наголосити, що протокол про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-4 КУпАП, складається відповідно до загальних вимог, які висуваються до даного роду документів. Водночас підвищеної уваги від поліцейських потребують моменти, пов'язані із доказуванням вини особи. Для цього в протоколі про адміністративне правопорушення обов'язково необхідно зазначити об'єктивні ознаки складу адміністративного правопорушення, а також долучати весь комплекс доказів у справі для того, щоб вина особи була доведена в суді. Крім того, потребують більшої уваги питання кваліфікації правопорушення, передбаченого ст. 173-4 КУпАП, та відмежування його від суміжного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 184 КУпАП.

Організація роботи та здійснення заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них

Поліцейські підрозділів ювенальної прервенції уживають заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству в межах Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Повноваження поліцейських підрозділів ювенальної прервенції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству поширюються на випадки, коли особа, яка вчинила домашнє насильство, або особа, яка зазнала домашнього насильства чи стала свідком (очевидцем) такого насильства, не досягла 18-річного віку:

виявляють факти домашнього насильства, вчиненого дітьми і стосовно дітей, та реагують на них в порядку, визначеному законодавством;

приймають і розглядають заяви та повідомлення про факти домашнього насильства, вчиненого дітьми та стосовно дітей, вживають заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам;

виносять термінові заборонні приписи стосовно кривдників;

вживають заходів щодо взяття на профілактичний облік та проведення профілактичної роботи з дітьми-кривдниками;

здійснюють контроль за виконанням дітьми-кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;

інформують постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, в порядку, визначеному законодавством;

здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків; проводять оцінку ризиків вчинення домашнього насильства у визначеному законодавством України порядку.

Поліцейські ювенальної превенції здійснюють поліцейське піклування щодо дітей відповідно до законодавства України.

У разі надходження повідомлення про вчинення домашнього насильства дитиною та стосовно неї, поліцейський проводить оцінку ризиків, за результатами якої може бути винесений терміновий заборонний припис, та негайно інформує службу у справах дітей про виявлену дитину для організації її соціального захисту.

До проведення такої оцінки можуть бути додатково залучені інші суб'єкти виявлення та/або організації соціального захисту дітей у межах їх повноважень.

Поліцейські ювенальної превенції можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинення акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

Заходи поліцейського піклування щодо неповнолітніх

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію» до неповнолітньої особи віком до 16 років у разі, якщо вона залишилась без догляду здійснюється поліцейське піклування.

Піклування є особливою формою державної турботи про неповнолітніх дітей, що залишились без піклування батьків. На міжнародному рівні закріплено обов'язок кожної держави забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права і обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх законодавчих і адміністративних заходів.

Поліцейське піклування щодо неповнолітніх є превентивним поліцейським заходом, є заходом попередження вчинення адміністративних та

кримінальних правопорушень неповнолітніми, спрямований на недопущення їх вчинення відносно неповнолітніх осіб віком до 16 років.

Суб'єктом застосування поліцейського піклування є співробітник поліції. Наслідком застосування поліцейського піклування відносно неповнолітнього є передання батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування.

Обов'язки поліцейського під час застосовування поліцейського піклування відносно дитини:

- негайно роз'яснити дитині зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу;

- роз'яснити право на отримання медичної допомоги;

- роз'яснити право на надання пояснень та оскарження дій поліцейського;

- надати дитині можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи;

- самостійно негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи.

Повідомлення про права і їх роз'яснення поліцейським може не проводитися у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. Поліцейський уповноважений вилучити у дитини зброю чи інші предмети, якими вона може завдати шкоди оточуючим чи собі, незалежно від того, чи заборонені вони в обігу.

Поліцейському заборонено здійснювати обшук дитини, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.

Про застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги дитини, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень. Протокол підписується поліцейським та дитиною. Копія протоколу негайно під розпис вручається дитині. Протокол може не надаватися дитині для підписання, у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування.

Про кожне застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції.

Відповідно до законодавства України, поліцейський (працівник ювенальної превенції) здійснює наступні заходів щодо попередження домашнього насильства відносно дітей:

- виявляє причини і умови, що сприяють проявам домашнього насильства відносно дитини, вживає у межах своїх повноважень заходів щодо їх усунення;

- бере на облік дорослих осіб, схильних до вчинення домашнього насильства відносно дитини;

- приймає та розглядає у межах своїх повноважень, визначених законом, заяви і повідомлення домашнє насильство відносно дітей або про реальну загрозу його вчинення;

- вживає відповідних заходів щодо припинення домашнього насильства відносно дитини, а також дій членів сім'ї, що направлені на виконання реальної загрози вчинення домашнього насильства відносно дитини;

- повідомляє дитині та її законному представникові (за умови відсутності в його діях протиправних дій відносно дитини) про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися для захисту дитини;

- взаємодіє із спеціально уповноваженими органами виконавчої влади з питань попередження домашнього насильства, з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для осіб, які вчинили домашнє насильство, та жертв такого насильства у питаннях попередження домашнього насильства відносно дитини;

- надає інформацію з питань попередження насильства в сім'ї відносно дитини на запит уповноважених органів.

ПРАКТИЧНА РОБОТА

Розв'язання ситуативних завдань.

Методичні вказівки щодо проведення.

Слухачі утворюють 6 підгруп.

Кожній підгрупі викладачем надається номер практичного завдання, яке знаходиться в навчальних матеріалах.

Підгрупа вивчає загальний для усієї навчальної групи текст ситуації та відповідні правові норми. На підставі аналізу ситуації кожна підгрупа виконує передбачене для неї завдання.

Час виконання : до 5 хвилин.

Один з представників кожної підгрупи презентує алгоритм дій поліцейського, який документує правопорушення.

Час виконання : до 5 хвилин (2 хвилини на підгрупу).

В процесі обговорення викладач має можливість ставити уточнюючі питання, вказувати на допущені помилки.

В кінці практичної частини заняття викладач: узагальнює проведену роботу, визначає найбільш типові помилки, допущені при кваліфікації правопорушення.

Завдання 1.

Школяр Андрій повідомив поліцейському, про те що в школі група старшокласників постійно принижують його друга Миколу, знущаються, застосовують силу. Все це відбувається в шкільному туалеті. Про це діти неодноразово повідомляли класному керівникові, але знущання продовжуються. Микола неодноразово говорив про наміри покінчити життя самогубством.

Питання: Дії працівника поліції? Яку відповідальність можуть понести кривдники? Чи необхідно залучати до конфлікту батьків або директора школи? Скласти матеріал про адміністративне правопорушення.

Завдання 2.

Учень шостого класу знаходячись у загальноосвітньому навчальному закладі, постійно порушує дисципліну як у школі та і в класі, веде себе агресивно до своїх однокласників, штовхається та б'ється, забирає у дітей речі та час від часу прогулює уроки.

Питання: Які заходи профілактичного характеру необхідно вжити працівникові поліції щодо дитини? Чи необхідно проводити роз'яснювальну

роботу серед батьків? Встановлення чинників такої поведінки дитини та їх усунення можуть змінити ситуацію? Чи міститься в діях школяра склад адміністративного правопорушення? Якщо так, кваліфікуйте дії, складіть необхідні процесуальні документи.

Завдання 3.

Під час проведення рейду дільничний встановив, що продавець місцевого магазину продає спиртні напої (пиво) особам, які не досягли 18 років.

Питання: Які дії дільничного в такій ситуації? Який склад адміністративного правопорушення вбачається в цій ситуації? Хто є суб'єктом даного адміністративного правопорушення? Чи будуть притягнуті до відповідальності неповнолітні, їх батьки або особи, що їх замінюють, продавець, власник магазину? Як необхідно задокументувати правопорушення? Які превентивні заходи слід застосувати з метою унеможливлення в подальшому вчинення таких протиправних дій? Скласти протокол про адміністративне правопорушення.

Завдання 4.

На дитячому майданчику дільничний помітив трьох неповнолітніх (Іван, 12 років, Сергій, 14 років, та Макар, 16 років), які пили пиво. На зауваження діти реагували зухвало.

Питання: Які мають бути дії дільничного офіцера поліції? Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх осіб. Кваліфікуйте дії неповнолітніх. Складіть матеріал про адміністративне правопорушення.

Завдання 5.

Дільничний офіцер поліції помітив на території свого обслуговування неповнолітнього Тараса, 17 років, який їздив на скутері по вулицях населеного пункту. Зазначений факт було зафіксовано на нагрудний відеореєстратор поліцейського. В подальшому офіцер зупинив транспортний засіб та виявив той факт, що Тарас не має посвідчення водія.

Питання: Які мають бути дії дільничного офіцера поліції? Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх осіб. Кваліфікуйте дії неповнолітніх. Складіть матеріал про адміністративне правопорушення. Які заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення має застосувати поліцейський? Які поліцейські заходи має право застосувати поліцейський?

Завдання 6.

До поліцейського звернувся вчитель математики місцевої школи та повідомив, що щойно бачив свого учня, 15-річного Єгора, який розпивав горілку разом із своїм рідним дядьком за столиком біля парку.

Питання: Які мають бути дії дільничного офіцера поліції? Особливості адміністративної відповідальності за вчинення зазначених діянь. Кваліфікуйте дії дядька. Складіть матеріал про адміністративне правопорушення. Які превентивні заходи слід застосувати з метою унеможливлення в подальшому вчинення таких протиправних дій?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Органами, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, скоєні особами віком від 16 до 18 років, є:

- А. Суди;
- Б. Адміністративні комісії;
- В. Інспектори ювенальної превенції Національної поліції України;
- Г. Уповноважені посадові особи Національної поліції України.

2. За вчинення крадіжки 1,5-літрової пляшки Соса сола з супермаркету 15-річний громадянин О.:

- А. Буде притягнутий до адміністративної відповідальності згідно ст.51 КУпАП;
- Б. Буде притягнутий до кримінальної відповідальності згідно ч.1 ст. 185 КК України;
- В. Буде притягнуто до адміністративної відповідальності одного з його батьків (опікунів) згідно ч.1 ст.184 КУпАП;
- Г. Буде притягнуто до адміністративної відповідальності одного з його батьків (опікунів) згідно ч.3 ст.184 КУпАП;

3. За розпивання пива на дитячому майданчику у денний час 17-річний громадянин М.:

А. Буде притягнутий до адміністративної відповідальності згідно ст.178 КУпАП;

Б. Буде притягнутий до адміністративної відповідальності згідно ст.173 КУпАП;

В. Буде притягнуто до адміністративної відповідальності одного з його батьків (опікунів) згідно ч.1 ст.184 КУпАП;

Г. Буде притягнуто до адміністративної відповідальності одного з його батьків (опікунів) згідно ч.3 ст.184 КУпАП;

4. Який процесуальний документ складатиме поліцейський після виявлення 16-річного П. за кермом автомобіля без наявності посвідчення водія?

А. Акт

Б. Подання

В. Протокол

Г. Постанова

5. Який процесуальний документ складатиме поліцейський після виявлення 17-річного О., який палив цигарки у під'їзді жилого будинку?

А. Акт

Б. Подання

В. Протокол

Г. Постанова

6. Про затримання неповнолітнього поліцейському обов'язково слід повідомити:

А. Батьків неповнолітнього або осіб, які їх замінюють

Б. Службу у справах дітей

В. Психолога

Г. Педагога неповнолітнього

7. Під час затримання неповнолітнього (16 років) за дрібне хуліганство поліцейський застосував кайданки. Чи правомірно діяв поліцейський?

- А. Так, під час затримання допускається застосовувати кайданки
- Б. До неповнолітніх заборонено застосовувати спеціальні засоби
- В. Спеціальні засоби до неповнолітніх застосовуються лише в присутності законного представника
- Г. Під час затримання неповнолітніх допускається застосування спеціальних засобів лише у випадку вчинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському

8. Під час затримання Дмитра (15 років) поверхневий огляд буде проводити:

- А. Жінка-поліцейський
- Б. Жінка-педагог
- В. Чоловік –поліцейський
- Г. Чоловік-педагог

9. Поліцейський затримав неповнолітніх С. (14 років) та П. (17 років), які вчинили дрібне хуліганство (нецензурно виражалися на дитячому майданчику, чіплялися до перехожих). Після опитування неповнолітніх були складені відповідні процесуальні документи.

- А. Опитування обох неповнолітніх можливе лише за участю одного з батьків, іншого законного представника або педагога
- Б. Опитування обох неповнолітніх дозволено без залучення спеціалістів або батьків (це не допит, С. та П. вже достатньо дорослі)
- В. Опитування С. можливе лише за участю одного з батьків, іншого законного представника або педагога, а до опитування П. ніхто може не залучатися
- Г. Опитування обох неповнолітніх можливе лише за участю одного з батьків

10. 12-річний М. на вулиці Калиновій вчинив грабіж сумочки громадянки С. і почав тікати. Це помітив дільничний офіцер поліції, наздогнав неповнолітнього і завдав йому декілька ударів по ногах, руках та тулубу. Чи правомірні дії дільничного?

А. Правомірні, під час затримання допускається застосування фізичної сили

Б. Неправомірні, застосування фізичної сили до малолітніх осіб заборонено законом

В. Правомірні, застосування фізичної сили до неповнолітніх осіб можливе у разі вчинення ними кримінального правопорушення

Г. Неправомірні, під час затримання малолітніх осіб допускається застосування фізичної сили лише у випадку вчинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському

Відповіді на тестові завдання:

1-А

2-Г

3-А

4-В

5-В

6-А

7-А

8-В

9-А

10-Б

РОЗДІЛ 3.

ДИТИНА – УЧАСНИК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ. МЕТОДИКА ОПИТУВАННЯ ДИТИНИ

Права і обов'язки дитини - учасника кримінального провадження

Стаття 226 КПК. Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи

1. Допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності - лікаря.

2. Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом - понад дві години на день.

3. Особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання.

4. До початку допиту особам, зазначеним у частині першій цієї статті, роз'яснюється їхній обов'язок бути присутніми при допиті, а також право заперечувати проти запитань та ставити запитання.

Вікові особливості дітей

Дворічна дитина мимоволі запам'ятовує те, що життєво значуще, емоційне, яскраве. Вона легше сприймає образний матеріал, ніж словесний; орієнтується в найближчому просторовому оточенні, розрізняє напрями «вперед» і «назад», «догори» і «донизу», помічає зміни в розташуванні предметів, однак їй ще важко розрізнити значення слів «сьогодні», «завтра», «вчора». Її словниковий запас сягає в середньому 300 слів. Дитина може давати прості відповіді на прості запитання. Тому для полегшення дачі показань дитиною під час допиту слід використовувати іграшки-образи (наприклад: «Покажи на ляльці, де було боляче тобі», «Покажи на ляльці, куди дядя вдарив маму»). Чіткий та зрозумілий набір конкретних запитань сприятиме відновленню в пам'яті дитини того, що вона бачила, переживала. Тривалість допиту дітей дворічного віку не повинна перевищувати 5 – 10 хвилин. На кінець третього року життя в дитини бурхливо розвивається активна мова, її словниковий запас зростає до 1500 слів. Обсяг уваги ще дуже вузький. Дитина легко відволікається новими чи більш яскравими об'єктами. Упізнання стає все більш диференційованим. Діти трьох років можуть давати

лише нескладні відповіді на зрозумілі їм запитання. Часто при допиті залишаються незрозумілими деякі слова малюка, однак, емоційний стан сказаного добре діагностується. Трирічному малюку слід ставити конкретні питання: «де», «хто», «куди», «що», «який», «яка», «кого». Стійкість уваги трирічної дитини в ігровій діяльності триває 25 – 27 хвилин, тому допит можна проводити протягом 10 – 15 хвилин. У дітей трьох – п'яти років розвинута наочно-образна і рухова пам'ять. Вони можуть відтворити в середньому не більше 4 предметів (їх відображень) з 10 – 15 та два слова з 10.

У дітей цієї вікової категорії швидко поповнюється активний словник – від 1500 до 2000 слів, вони можуть уже розмовляти багатослівними складними реченнями. Тому починати допит слід з питань «де?», «хто?», «куди?», «що?», «який?», «яка?», «кого?» та переходити до запитань, що вимагають логічного узагальнення («хто говорив?», «що говорив?», «як говорив?», «як впізнати?», «на що схоже?» та ін.). Стійкість уваги в ігровій діяльності у п'ятирічної дитини зростає до 50 хв. Діти можуть безперервно гратися, однак в інших видах діяльності дитина ще не здатна довго зосереджувати увагу. Тому допит можна проводити протягом 15 – 20 хвилин. У дошкільників від п'яти до шести-семи років набувають значення процеси мислення: упізнаючи предмети, дитина порівнює їх, використовуючи свої знання, хоча при цьому нерідко ще не вміє відділити те, що бачить, від того, що знає про предмет. Розвивається наочно-дійове мислення, потім образно-мовне. За допомогою мовлення діти починають мислено оперувати об'єктами, зіставляти їх, розкривати їх властивості й відношення, виражати цей процес і його результати в судженнях, міркуваннях. Словниковий запас старшого дошкільника досягає 3500 – 4000 слів, деякі діти вміють читати прості тексти, писати літери, навіть нескладні слова; вони здатні досить зв'язно викладати власні думки, установлювати причинно-наслідкові та інші зв'язки. Проведення допиту цієї категорії неповнолітніх обов'язково вимагає врахування їхніх вікових особливостей та копіткої попередньої підготовки слідчого. Ретельно слід підбирати й місце проведення допиту. Офіційна обстановка може підкреслити важливість і відповідальність допиту у «зеленій кімнаті»;

- у кабінеті слідчого;
- у школі (інтернаті);
- у медичній установі (якщо підліток соромливий, замкнутий, невпевнений у собі, однак він має досвід спілкування з медичними працівниками й звик до того, що на їхні запитання потрібно відповідати);
- на місці розслідуваної події (коли підліток має погану зорову пам'ять, недостатньо володіє мовою для опису складної ситуації, розташування

об'єктів у просторі, їх переміщення тощо). Серед основних правомірних методів та прийомів психологічного впливу при допиті підлітка слід виділити такі:

- переконання;
- примушення;
- навіювання (вселяння, сугестія);
- постановка і варіювання розумових задач;
- прикладу;
- приховування інформації;
- маніпуляції;
- цільовий обмін інформацією (взаємний обмін даними, при цьому потрібно дати мінімум, а одержати максимум, причому розкривати бажано лише ті факти, які не завдадуть потенційної шкоди слідству) тощо.

Методика опитування дитини, яка опинилася в складних життєвих обставинах

Проведення опитування та допиту дитини, застосування методики «Зелена кімната».

По своїй суті терміни «опитування» та «допит» є тотожними поняттями та мають на меті отримання від особи певну інформацію, що стосується суті справи. У національному законодавстві використовуються обидва терміни. Переважно термін «допит» зустрічається в процесуальних кодексах (наприклад, КПК України, ЦПК України), термін «опитування» зустрічається в міжнародних документах та деяких законах (наприклад, Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»).

Опитування дитини вимагає від особи, яка його проводить, знання не тільки законодавства, а також знання вікових та індивідуальних особливостей дитини, індивідуального підходу, досконалої та ретельної підготовки, що включає в себе: вивчення матеріалів справи, ознайомлення з всебічними даними про дитину, складання плану опитування, залучення спеціалістів, правильного вибору тактики опитування та місця проведення допиту.

Дитина може бути опитана поліцейським (ювенальним інспектором) різного віку та в різних ситуаціях під час будь-якого контакту. Як правило така дія, як опитування має наслідок – складання та підписання документу, в якому відтворюється все, що сказала дитина. В інших ситуаціях опитування дитини, від неї можуть бути відібрані пояснення за наявності її згоди та здатності в силу свого віку та індивідуальних особливостей висловлювати свою думку.

Варто знати! Сімейний кодекс містить прогресивну ст. 171, положення якої наближають національне законодавство до міжнародних та регіональних стандартів. Міжнародні та європейські стандарти зобов'язують Україну забезпечити дитині, право вільно висловлювати свої погляди з усіх питань, що стосуються її, і цим поглядам має приділятися належна увага. З цією метою дитині надається право бути заслуханою під час будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що стосується дитини, безпосередньо або через представника у порядку, передбаченому процесуальним нормами національного законодавства.

Стаття 35⁵

Опитування дитини

1. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення:

а) проведення опитувань дитини без необґрунтованої затримки, відразу після повідомлення фактів компетентним органам;

б) проведення опитувань дитини, якщо це необхідно, у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні;

с) проведення опитувань дитини особою, спеціально підготовленою для цих цілей;

д) проведення всіх опитувань дитини одними й тими самими особами, якщо це можливо та де це доцільно;

е) якомога меншої кількості опитувань і настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження;

ф) можливості супроводження дитини її законним представником або, де це доцільно, дорослим, якого вона сама вибирає, якщо стосовно цієї особи не буде винесено мотивованого рішення про інше.

2. Кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення можливості запису на відеоплівку опитування жертви або, де це доцільно, свідка дитини та прийняття таких відеосвідчень як доказу в суді згідно з нормами її національного законодавства.

3. Якщо вік жертви не встановлено та є підстави вважати, що жертва є дитиною, то заходи, передбачені в пунктах 1 та 2 цієї статті, застосовуються до неї доти, доки тривають перевірки її віку.

Методика «зелена кімната»

⁵Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Ратифікована Україною 20.06.2012 року. Є частиною національного законодавства.

Для початку розглянемо, що являє собою «зелена кімната»⁶?

„Зелена кімната” призначена для роботи з дітьми, які постраждали внаслідок злочину чи стали свідками сексуального насильства або експлуатації, інших злочинів, або такими, які підозрюються в скоєнні злочинів, за допомогою спеціальних методик, дружніх до дитини.

«Зелена кімната» – це спеціально організована система заходів, що має на меті забезпечити законність, гуманність та ефективність кожного рішення щодо дитини, яка потрапила у конфлікт із законом чи перебуває у контакті із законом.

Основна мета проведення опитування в такій кімнаті – запобігання повторній травматизації психіки дитини в ході слідчих та процесуальних дій за допомогою спеціальних методик та створення психологічно комфортної атмосфери, так і технічного оснащення, що дозволяє коректно вести відеозапис допиту та в подальшому використовувати його для ведення слідства без здійснення повторних допитів. Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її вікових та психологічних особливостей.

«Зелена кімната» допомагає дітям відчувати домашню атмосферу, сприяє довірливому спілкуванню з дорослими. Система роботи в «зелених кімнатах» враховує вікові та психологічні особливості як тих дітей, котрі перебувають у конфлікті (скоїли правопорушення або злочини), так і тих, що є в контакті із законом (стали жертвами або свідками злочину чи правопорушення). Для цих дітей необхідні особливі, порівняно із дорослими, юридичні процедури, соціальний супровід, психологічна допомога та реабілітаційні послуги. Саме такі процедури мають здійснюватися в спеціально обладнаних приміщеннях. Врахування потреб вищезазначених груп дітей є свідченням гуманності держави, виявом її соціального та правового характеру, спрямованості на допомогу та врахування потреб та інтересів кожної дитини.

Головною метою створення і функціонування «зеленої кімнати» для дітей є соціальний і правовий захист дітей, виявлення та документування злочинної діяльності, спрямованої на дітей чи за участю дітей. «Зелена кімната» може також використовуватися для проведення заходів щодо психологічної профілактики та корекції відхилень у поведінці дітей,

⁶ При підготовці даного розділу були використані матеріали рекомендацій «Зелені кімнати»: рекомендації до обладнання виданих Міжнародним жіночим правозахисним центром «Ла Страда-Україна» спільно з Харківським та Одеським університетам внутрішніх справ.

виявлення та усунення причин і умов, що сприяють учиненню дітьми злочинів і правопорушень.

Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її вікових та психофізіологічних особливостей. Якщо співробітник поліції вважає, що підліток потребує додаткової допомоги, то запрошується відповідний фахівець – психолог або педагог. У разі виявлення факторів, які негативно впливають на поведінку дитини, фахівцями вносяться пропозиції щодо їх усунення та рекомендації стосовно проведення подальшої профілактичної чи психологічної роботи.

«Зелена кімната» допомагає дітям відчути затишну, доброзичливу атмосферу, сприяє відкритому/довірливому спілкуванню/діалогу з дорослими. Як засвідчує досвід, діти в таких кімнатах краще ідуть на контакт.

Основними завданнями «зелених кімнат» є:

- збір доказового матеріалу про злочин чи правопорушення, в яких дитина стала жертвою чи свідком злочину або правопорушником;
- робота з адаптації дитини після скоєння над нею насильства;
- поновлення психоемоційного статусу дитини, яка перебуває в стресовому стані внаслідок конфліктної, аварійної чи іншої екстремальної ситуації;
- блокування гострих стресових реакцій у дитини;
- попередження психоемоційного навантаження у дитини, пом'якшення впливу психотравмуючих ситуацій та психофізичних навантажень;
- усунення фізичного дискомфорту та емоційної напруги, нормалізація процесу життєдіяльності;
- короткотермінова чи довготермінова психокорекція;
- психологічна допомога особам, схильним до різних видів залежностей;
- психологічні консультації з рекорегування взаємовідносин в родині, навчальних закладах, у дитячому колективі;
- попередження, профілактика, корекція негативних наслідків відхилення в поведінці та психологічної деформації дітей, схильних до скоєння правопорушень і злочинів;
- допомога дитині зрозуміти й усвідомити причини її поганого пристосування до реальності, і надання допомоги в адаптації та побудові більш реалістичної комунікації.

Категорії дітей, з якими працюють у «зелених кімнатах». Врахування багатофункціональності та численності основних завдань «зелених кімнат», їх можливостей в роботі з надання неповнолітнім необхідної допомоги та підтримки щодо поновлення їхніх прав та захист найкращих інтересів дітей,

дає підстави для визначення основних категорій дітей, з якими слід працювати в «зелених кімнатах». Це наступні категорії:

- діти, що потрапили в кризову ситуацію;
- діти, які стали жертвою насильства: фізичного, сексуального, психологічного, економічного;
- діти, які постраждали від торгівлі людьми;
- діти, які стали жертвою чи свідком злочину;
- діти з відхиленням в поведінці;
- діти, які вчинили злочин чи правопорушення;
- діти з неблагополучних родин;
- бездоглядні діти; діти без постійного місця проживання; діти, які займаються жебрацтвом або бродяжництвом;
- діти, що перебувають на обліках ювенальної превенції (звільнені з місць позбавлення волі; які повернулись із загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації; засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі; обвинувачені у вчиненні злочинів і не взяті під варту в період досудового слідства; що вчинили суспільно-небезпечні діяння до досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність; звільнені від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру);
- діти, які систематично покидають навчально-виховні заклади; діти, віком до 18 років, які систематично залишають сім'ю, а також діти, покинуті батьками та опікунами;
- діти, які систематично вживають спиртні напої або практикують немедичне вживання наркотичних засобів;
- діти, котрі скоїли правопорушення, за яке настає адміністративна відповідальність, до досягнення віку, з якого настає адміністративна відповідальність, у випадках, коли їх особа не встановлена чи якщо вони не мають місця проживання чи перебування.

У «Зелених кімнатах» не можуть знаходитись діти:

- у стані алкогольного, наркотичного та іншого сп'яніння;
- психічно хворі із вираженими симптомами захворювання.

<p>Методика «Зелена кімната» – методика проведення інтерв'ювання дитини, яка потерпіла або стала свідком злочину, в умовах, що мінімізують та не допускають повторної травматизації психіки дитини, з урахуванням її індивідуально-психологічних та психофізіологічних властивостей.</p>
--

Вимоги до особи, яка здійснює опитування дитини⁷:

- урахування рівня розвитку та можливостей дитини (запитання, що адресуються дитині, мають ставитися з урахуванням її мовних можливостей, а також знань і досвіду);

- гнучкість (не дотримуватися жорстких сценаріїв, а враховувати індивідуальні особливості дитини – темп її роботи, процес мислення й розуміння світу);

- об'єктивність (необхідність нейтрального ставлення особи, яка веде опитування, уникання тенденційності, що може проявлятися свідомо чи несвідомо у голосі, міміці, позі тіла або запитаннях, які містять вказівку щодо відповідей або їхню оцінку);

- емпатія (допомога дитині впоратися зі страхом, пов'язаним із раніше пережитим негативним досвідом та з ситуацією опитування);

- знання в галузі психології розвитку й клінічної психології дитини;

- знання технік опитування цієї категорії свідків;

- рівень теоретичної підготовки;

- досвід і природні схильності до встановлення контакту з дитиною;

- особистісні риси (наприклад, емпатичність, терплячість тощо).

! Діти дошкільного та молодшого шкільного віку без впливу дорослої особи не можуть вгадати ситуації сексуального насильства через відсутність необхідного життєвого досвіду.

! Необхідно поговорити з батьками або опікунами малолітнього свідка чи потерпілого про його потреби й переживання, пов'язані з участю в процесуальній дії, та переконати їх у небажаному впливі близької особи на цінність показань і на досвід самої дитини.

! Діти-свідки повинні сприйматися не лише як джерело доказів, але і як люди, які спантеличені, залякані і зазнали значної шкоди, а також є особливо безпорадними і вразливими.

! Заздалегідь запланувати спосіб документування опитування дитини-свідка чи потерпілого.

! Перш ніж приступити до опитування, поясніть дитині, чому і яким чином розмова з нею буде документуватися.

! Документувати необхідно як вербальну, так і невербальну інформацію.

⁷При підготовці даного матеріалу були використані матеріали рекомендацій щодо технології проведення опитування дітей, що стали жертвами або свідками насильства, а також вчинили насильство, що були розроблені в рамках проекту офісу Ради Європи в Україні «Зміцнення та захист прав дітей в Україні».

! Питання і відповіді дитини, що стосуються найсуттєвіших і найважчих тем, слід занотувати дослівно.

! Особа, яка складає протокол допиту дитини, повинна робити це таким чином, щоб не заважати процесу опитування.

Загальні рекомендації:

- 1) Дитина/підліток зазвичай є більш емоційним там менш контрольованим співрозмовником, ніж дорослий.
- 2) Дитина має яскраву уяву. Вона може щиро вірити у деякі речі, які насправді не відбувались. Дитина може забувати, плутатись у свідченнях.
- 3) Уникайте тиску, погроз в бік дитини.
- 4) Спілкування з дитиною краще проводити при наявності свідків.
- 5) При спілкуванні із підлітками протилежної статі, можливі статеві ігри, маніпуляції з боку підлітка. Уникайте контактів наодинці.

Відповідно вимог Закону України «Про Національну поліцію»:

- стаття 33. «Опитування особи» поліцейський може **провести опитування неповнолітніх** тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога.

- стаття 43. «Порядок застосування поліцейського примусу» **заборонено застосування** фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до малолітніх осіб, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

Вікові групи:

- 1) немовля (до 3 років).
- 2) дошкільний вік (від 3 до 6 років).
- 3) шкільний вік (6-12 років).
- 4) підліток (12-16 років)

Немовля (до 3 років)

Розумові здібності:

1) Словниковий запас:

- 300-500 слів;
- може розмовляти короткими реченнями;
- мова складається із слів, лепету, плачу, імітації слів дорослих.

- 2) **Увага:**
- тривалість уваги – 3-4 хвилини;
 - увага мимовільна, запам'ятовує емоційно важливі деталі, може легко переключатись з однієї теми на іншу.

3) **Емоційний стан:**

- дуже емоційний, може лякатись, радіти, дивуватись та ін.;
- зазвичай лякається незнайомої людини;
- лякається різких звуків, голосної мови, різких дій.

4) **Соціальні:**

- відчуває гостру потребу у знайомому дорослому;
- привертає до себе увагу, реагує на похвалу.

5) **Особливості взаємодії:**

- спілкування та опитування майже неможливі;
- дитина не відрізняє минуле і свої фантазії з приводу минулого;
- дитина майже не може спілкуватись.

6) **Поради:**

- заборонено годувати немовля чи давати їй ліки (можливі алергічні реакції);
- якщо дитина знайдена, а батьки безпорадні (у стані сп'яніння, загублені та ін), необхідно визивати швидку допомогу.

Дошкільний вік (від 3 до 6 років)

Розумові здібності:

1) **Словниковий запас:**

- 500-2000 слів;
- може розмовляти простими або складними реченнями;
- не розуміє абстракцій;

2) може слабо орієнтуватись у часі, просторі, числах.

3) **Увага:**

- тривалість уваги – 5-10 хвилини;
- увага мимовільна та довільна. Дитина може легко переключатись з однієї теми на іншу, проте здатна і затримувати свою увагу на певних темах, особливо під контролем дорослого;
- швидко забуває неважливі факти.

3) **Емоційний стан:**

- емоційний стан – нестабільний, настрої може швидко змінюватись.

4) Соціальний стан:

- привертає до себе увагу, реагує на похвалу;
- може бути сором'язливим із незнайомцем;
- легко піддається навіюванню, легко вірить інформації від дорослих.

5) Особливості взаємодії:

- спілкування та опитування є ускладненими. Дільничний може отримати тільки поверхневу інформацію;
- опитування організовується у вигляді малювання, казок, інших “м’яких” методик;
- для проведення опитування варто створити для дитини спокійну, безпечну атмосферу (кімнату з іграшками, власна кімната дитини, “зелена кімната”);
- можна зробити дитині подарунок (повітряна кулька, дешева іграшка, наліпки, дозволити приміряти поліцейську фуражку та ін.). Не варто пригощати солодощами або цукерками (можливі алергічні реакції, супротив дорослих).

6) Поради по спілкуванню:

- вести бесіду на рівні очей. Сісти поруч із дитиною або напроти неї;
- доброзичливий, товариський стиль розмови. Без сюсюкання;
- зрозуміла для дитини мова. Можливе неформальне привітання “Привіт”, представлення своїм іменем, а не повним званням;
- спроба говорити про цікаві для дитини теми, якщо не вдалось її розговорити (спитати, чим дитина цікавиться);
- спілкування можна почати із цікавих тем (Чи любиш мультики? Улюблений мультик? Улюблена іграшка?). Таким чином Ви можете визначити мовленнєвий рівень дитини.

7) Помилки при спілкуванні:

- використання тиску та погроз. Дитина може злякатись та “заглибитись у себе”;
- задавати закриті питання. При запитанні: “Тебе тато образив?” дитина може погодитись, оскільки боїться дорослого. Краще задавати відкриті питання.

Перелік можливих питань (Приклад – дитина загубилась):

- Як тебе звати?
- Ти тут сам?
- Ти сюди сам прийшов?
- Де твоя мама чи тато?
- Ви домовлялись, що ти будеш її тут чекати?
- Де Ви домовлялись зустрітись?
- Як звати твою маму? Як вона виглядає?
- А де ви живете?
- Ти знаєш телефон мами? Тата? Друзів чи знайомих.

Шкільний вік (від 6 до 12 років)

Розумові здібності:

1) Словниковий запас:

- цілком достатній для вираження своєї думки, реконструкції подій;
- може використовувати синоніми, описувати подробиці, пояснювати хід подій.

2) Увага та пам'ять:

- тривалість уваги – 10-15 хвилини;
- увага мимовільна та довільна. Дитина може легко переключатись з однієї теми на іншу, проте здатна і затримувати свою увагу на певних темах, особливо під контролем дорослого;
- може пам'ятати факти протягом довгого періоду.

3) Емоційний стан:

- емоційний стан – нестабільний, настрої може змінюватись. Проте, загалом є набагато більш стабільним, ніж у дошкільному та підлітковому віці;
- починає розуміти категорії “добре” та “погано”, розвиваються моральні якості;
- в 9-10 років починає вільно виражати свої емоції, говорити швидше ніж думати.

4) Соціальний стан:

- поступово стає незалежним від дорослих;
- формується особиста думка;
- може брехати за власним бажанням, для захисту себе від негативних наслідків.

5) Особливості взаємодії:

- дитина може надавати інформацію дільничному, розповідати про події, свідком яких вона стала;
- поліцейський є авторитетом для дитини в цьому віці;

- краще за все – спілкування на “рівних”, при збереженні свого авторитету. Без надмірного “сюсюкання”;
- уникайте залякування, тиску на дитину;
- спробуйте зацікавити дитиною темою розмови, ведіть розмову в позитивному ключі;
- якщо дитина відволікається на інші теми, можна дозволити їй порозмовляти на сторонні теми. Потім поверніть її увагу до важливих обставин.

Підлітковий вік (від 12 до 16 років)

1) Розумові здібності:

- критичне мислення. Потребує фактів та аргументації;
- може висловлювати незгоду із діями дорослих;
- мислення та оцінки контрастні, крайні (добре та погане, свої –чужі, правильне-неправильне);
- підвищується здатність прогнозувати наслідки своїх дій.

2) Емоційний стан:

- можливі різкі зміни емоційних станів, в тому силі через гормональні зрушення;
- може бути запальним, дратівливим.

3) Соціальний стан:

- відчуває потребу у приналежності до соціальної групи, найчастіше підліткової;
- вірогідні конфлікти з батьками, дорослими, представниками влади під час спроби самоствердження;
- цінує чесне, відверте ставлення;
- вимагає поваги з боку дорослих.

4) Особливості взаємодії:

- ставлення як до дорослого, повага, врахування думки підлітка;
- обережно використовувати зауваження, повчальний, наказний тон. (“Припини палити!”, “Тут заборонене використання нецензурної лексики”). Необхідно надавати перевагу не наказовій формі, а пропозиції, проханню, домовленості. В такий спосіб можна отримати певну довіру підлітка;
- для підлітка важливе збереження статусу у власній соціальній групі. Це варто враховувати при спілкуванні із підлітком;
- комунікативні навички та словниковий запас підлітка можна порівняти до дорослих.

Група підлітків

У діяльності поліцейського можуть виникнути необхідність спілкуватись із групою підлітків, що налаштовані недружньо по відношенню до дільничного або ювенального інспектора.

Загальні рекомендації:

Доброзичливий, розуміючий тон спілкування, без батьківських, вчительських інтонацій. Спілкування як з дорослим. «Я вас розумію. Був такий самий як ви. Я хочу, щоб ні у вас ні в мене не було проблем. Щоб ви собі не нашкодили».

- Намагайтесь розділити групу. В деяких випадках легше спілкуватися з одним-двома підлітками, а не з всією групою одночасно. При наявності поліцейських, підлітки починають відчувати певний психологічний тиск. Дівчата зазвичай є більш дисциплінованими, порядними, можуть краще йти на контакт.

- Можливо будувати комунікацію через лідера або особу, яка має найменшу стійкість до тиску (слабку ланку). В останньому випадку поліцейський може отримати результат, але таким чином він наражає такого підлітка на потенційну небезпеку. Він може стати об'єктом подальшої агресії з боку групи.

- Дізнайтесь ім'я, телефони, адресу проживання батьків всіх учасників подій, або принаймні одного з них. За дії підлітків несуть відповідальність їх батьки або опікуни (крім важких злочинів), тому можна апелювати до можливих проблем у батьків.

- Поліцейський повинен пояснювати свої дії підлітку, щоб той міг чітко розуміти наслідки своїх дій. «Якщо ви будете продовжувати таку поведінку, я буду змушений...», «Ваші дії є порушенням громадського порядку, статті ____, і можуть викликати наступні наслідки...»

- В окремих випадках можна забрати підлітка у райвідділок. Це необхідно робити у присутності психолога, педагога, який працює в школі підлітка. Також в кожному регіоні існує служба у справах дітей, яка працює з підлітками. Її працівники можуть бути викликані цілодобово. Телефон служби необхідно уточнювати в залежності від регіону.

- Якщо діти знаходяться у стані важкого наркотичного або алкогольного сп'яніння, може бути викликана швидка допомога для засвідчення стану підлітка та можливої госпіталізації.

Підозра на втечу з дому

- **Допитати батьків дитини.** Якщо батьки розлучені, одружені вдруге, проживають окремо – телефони всіх родичів, у яких дитина може переховуватись.
- **Опитати близьких родичів,** однокласників, близьких друзів.
- **Опитати тренерів гуртків,** спортивних секцій, які відвідує дитина. Особливо, якщо між тренером і дитиною склались довірливі дружні стосунки.
- **Відвідати сторінки у соціальних мережах.** Визначити дату останнього заходу в соціальну мережу (Facebook, Instagram), час останніх “лайків”, перепостів.

Першочерговий перелік заходів, щодо встановлення місцезнаходження зниклої дитини

- встановлення об’єктивних обставин повідомлення про зникнення дитини;
- опитування батьків, законних представників, сусідів або інших осіб, що можуть висвітлити обставини зникнення дитини;
- встановлення наявності мобільного телефону, номера та IMEI абонента;
- встановлення контактів зниклої дитини в соціальних мережах Інтернет;
- складання опису зовнішніх ознак, особливих прикмет, речей та одягу з метою розроблення орієнтування;
- відпрацювання місцевості, де зникла дитина;
- складання схеми родинних, шкільних та позашкільних зв’язків дитини;
- ужиття заходів для виявлення можливих місць перебування дитини;
- заповнення та надсилання до підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення карток оперативного обліку з обов’язковим наданням фотозображення дитини в електронному вигляді.

Дитина не схожа на «професійного» втікача, боїться повертатись додому, через певну провину. Скоріш за все пропала день чи два тому:

- Спробувати дізнатись ПІБ, контактні данні.
- Доповісти диспетчеру, перевірити чи знаходиться дитина у розшуку.

- Спробувати спокійно поспілкуватись, дізнатись причину втечі, чому дитина боїться повертатись додому
- Дізнатись, чи були випадки насильства, агресії в сім'ї.
- Спробувати з'ясувати чи дитина має підстави для того, щоб бути наляканою (Чи її вчинок справді такий серйозний, щоб покинути дім.)

Дитина схожа на «професійного» втікача:, «грає в бідняжку», знає відповіді на питання патрульного і веде себе зухвало.

- Доповісти диспетчеру.
- Підрозділ ювенальної превенції викликає службу у справах дітей.
- Поговорити, в'яснити ПІБ.
- Перевірити по планшету на предмет скоєння правопорушень чи бази розшуку дітей, що загубились.
- Пропозиція обшуку. Поверхневий огляд може проводитись тільки у присутності педагога, психолога, працівника служби у справах дітей.

ПРАКТИЧНА РОБОТА

Розв'язання ситуативних завдань.

Методичні вказівки щодо проведення.

Слухачі утворюють 6 підгруп.

Кожній підгрупі викладачем надається номер практичного завдання, яке знаходиться в навчальних матеріалах.

Підгрупа вивчає загальний для усієї навчальної групи текст ситуації та відповідні правові норми. На підставі аналізу ситуації кожна підгрупа виконує передбачене для неї завдання.

Час виконання : до 5 хвилин.

Один з представників кожної підгрупи презентує алгоритм дій поліцейського, який документує правопорушення.

Час виконання : до 5 хвилин (2 хвилини на підгрупу).

В процесі обговорення викладач має можливість ставити уточнюючі питання, вказувати на допущені помилки.

В кінці практичної частини заняття викладач: узагальнює проведену роботу, визначає найбільш типові помилки, допущені при кваліфікації правопорушення.

Завдання 1.

Хлопець 13 років був затриманий працівниками поліції на місці вчинення злочину, а саме нанесення тілесних ушкоджень безхатченку. При цьому поводить себе зухвало, вживає нецензурні слова, намагався втекти, поліцейському розірвав куртку.

Питання: Чи можливе застосування наручників до затриманого підлітка? Які поліцейські заходи примусу можливо застосувати до дитини? Якщо необхідно терміново опитати підлітка, чи можливо це зробити без присутності батьків чи опікунів? Які обов'язкові дії має вжити поліцейський при затриманні дитини-правопорушника?

Завдання 2.

Батьки трьох неповнолітніх дітей арештовані за підозрою в скоєнні тяжкого злочину та знаходяться під арештом. Вдома залишилися малолітні діти. Родичі, які б могли тимчасово доглянути за дітьми відсутні.

Питання: Які заходи повинен вжити поліцейський? Чи можна віддати дітей стороннім людям чи сусідам? Куди поміщаються такі діти? Чи можна їх помістити в приймальник-розподільник для дітей? Які документи має скласти поліцейський?

Завдання 3.

На очах у дівчини Олі (15 років) вчинив самогубство її хлопець Микита (15 років). Дівчина у шоківому стані, не розмовляє. На місце події прибула слідчо-оперативна група, інспектор ювенальної превенції, дільничний офіцер поліції.

Питання: Які дії поліцейських? Яка методика опитування має застосовуватися до Олі? Яка процедура опитування неповнолітньої? Відпрацювати навички опитування неповнолітньої.

Завдання 4.

До дільничного звернулася родина, що проживає на території обслуговування, зі зверненням про вчинення зґвалтування щодо доньки (13 років), яка поверталася додому з додаткових занять, зустріла сусіда, який заманив її до закинутого будинку. Дівчина перебуває в стані стресу, плаче, нікого не підпускає до себе.

Питання: Які першочергові заходи має застосувати поліцейський? Яка методика опитування має застосовуватися? Кого, окрім поліції, необхідно першочергово залучити до вирішення ситуації за даних обставин? Відпрацювати навички опитування неповнолітньої.

Завдання 5.

Дільничному офіцеру поліції на планшет надійшло повідомлення про вчинення хуліганських дій декількома неповнолітніми особами. Прибувши на місце події, дільничний з'ясував, що громадяни Семенов (13 років), Петров (15 років) та Іванов (17 років) перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння з хуліганських мотивів вибивають камінням скло у вікнах місцевого клубу.

Питання: Які першочергові заходи має застосувати поліцейський? Чи необхідно поліцейському самостійно затримувати неповнолітніх? Які поліцейські заходи поліцейський може застосувати до неповнолітніх? Впродовж якого терміну затримані діти можуть перебувати в органі поліції? Особливості опитування неповнолітніх в даному випадку. Чи будуть нести відповідальність батьки неповнолітніх?

Завдання 6.

Поліцейському офіцеру громади надійшло повідомлення про заволодіння автотранспортом, а саме авто ВАЗ 2107, яке належить місцевому пенсіонеру. Під час опрацювання виклику дільничний помітив дане авто із розбитим переднім бампером та лівою передньою фарею біля огорожі одного з будинків. У авто знаходились мешканець сусіднього села 1987 р.н. та незнайомий офіцеру хлопець, якому на вигляд близько 14-15 років.

Питання: Які першочергові заходи має застосувати поліцейський? Чи необхідно поліцейському самостійно затримувати даних осіб? Як можлива кваліфікація події? Яка процедура опитування неповнолітнього?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. У разі безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини:

А. Служба у справах дітей разом з представниками закладу охорони здоров'я вживають заходів до відібрання дитини у батьків та тимчасово влаштовують її відповідно до чинного законодавства

Б. ДОП звертається до закладів охорони здоров'я для надання дитині медичної допомоги

В. ДОП звертається до інспектора ювенальної превенції для постановки на профілактичний облік дитини

Г. ДОП звертається до служби у справах дітей про перевірку умов життя дитини

2. Опитування дитини, згідно ст. 33 Закону України «Про Національну поліцію», яка є свідком надзвичайної події, необхідно проводити:

- А. терміново;
- Б. виключно у присутності її батьків або опікунів;
- В. тільки за участі одного з батьків, іншого законного представника або педагога;
- Г. тільки в приміщенні територіального підрозділу поліції.

3. Приймальник-розподільник для дітей – це:

- А. Заклад соціального захисту для проживання дітей-сиріт;
- Б. Комунальний заклад охорони здоров'я, куди доставляються діти залишені без батьківського піклування;
- В. Спеціальна установа органів Національної поліції, призначена для тимчасового тримання дітей віком від 11 років;
- Г. Спеціальна установа органів Національної поліції, призначена для тимчасового тримання дітей віком від 14 років;

4. Методика «Зелена кімната» – це:

- А. Спеціально облаштоване приміщення в адміністративній будівлі органів Національної поліції для прийому громадян з дітьми;
- Б. Методика опитування дитини, яка є в конфлікті або в контакті з законом, в умовах, що мінімізують повторну травматизацію психіки дитини;
- В. Кімната зі стінами зеленого кольору та дитячими меблями для розміщення дітей, яких було виявлено без батьківського піклування та доставлено до органів Національної поліції
- Г. Методика опитування жінок, які є потерпілими від злочинів проти статевої свободи, із залученням психологів та соціальних працівників

5. У «зелених кімнатах» не можуть знаходитись діти:

- А. Діти, які систематично покидають навчально-виховні заклади; діти, віком до 18 років, які систематично залишають сім'ю, а також діти, покинуті батьками та опікунами
- Б. У стані алкогольного, наркотичного та іншого сп'яніння, а також психічно хворі із вираженими симптомами захворювання
- В. Діти, котрі скоїли правопорушення, за яке настає адміністративна відповідальність, до досягнення віку, з якого настає адміністративна відповідальність, у випадках, коли їх особа не встановлена чи якщо вони не мають місця проживання чи перебування.
- Г. У стані алкогольного сп'яніння

6. Строк затримання поліцією дітей віком від 11 років, які підозрюються у вчиненні суспільно-небезпечних діянь:

- А. 1 година
- Б. 3 години
- В. Доба
- Г. 3 доби

7. Поміщення дитини у приймальник-розподільник відбувається на підставі:

- А. Рішення суду
- Б. Постанови уповноваженої на те особи Національної поліції України
- В. Постанови інспектора ювенальної превенції
- Г. Акту начальника приймальника-розподільника

8. Поліцейський під час доставляння до відділку поліції дитини, яка перебувала без опіки чи піклування або вчинила адміністративне чи кримінальне правопорушення, має право:

- А. проводити особистий огляд дітей, огляд і вилучення речей і предметів, що можуть бути речовими доказами у провадженні у справі про адміністративне правопорушення або в кримінальному провадженні.
- Б. опитувати дитину
- В. застосовувати заходи фізичного впливу
- Г. застосовувати спеціальні засоби

9. Скільки часу триває допит дитини в кримінальному провадженні?

- А. Понад одну годину на день
- Б. Понад дві години на день
- В. Без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день
- Г. Термін не визначений законодавством

10. Під час кримінального провадження щодо особи, яка не досягла 18 років, обов'язковим учасником процесу є:

- А. Захисник
- Б. Орган опіки та піклування
- В. Інспектор ювенальної превенції
- Г. Керівник навчального закладу, в якому навчається особа-правопорушник

Відповіді на тестові завдання:

- 1-А
- 2-В
- 3-В
- 4-Б
- 5-Б
- 6-Б
- 7-А
- 8-А
- 9-В
- 10-А

РОЗДІЛ 4.

ЗАХОДИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ. ПОПЕРЕДЖЕННЯ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Профілактика адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей - діяльність підрозділів НПУ, спрямована на виявлення та усунення причин і умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень.

- **Заходи загальної профілактики** адміністративних і кримінальних правопорушень здійснюються на території обслуговування в навчальних закладах та за місцем проживання дітей.

- **Заходи індивідуальної профілактики** здійснюються поліцейським щодо конкретної дитини з метою попередження вчинення нею адміністративних та кримінальних правопорушень.

Основними заходами з профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей, щодо застосовуються працівниками поліції є:

- організація та здійснення заходів профілактики з дітьми в навчальних закладах, за місцем проживання з метою запобігання вчиненню ними адміністративних і кримінальних правопорушень;

- організація та здійснення заходів індивідуальної профілактики з дітьми, що вчинили адміністративні та кримінальні правопорушення, були засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, звільненими зі спеціальних виховних установ;

- ужиття заходів щодо недопущення рецидивної злочинності серед дітей;

- встановлення місцезнаходження дітей у разі їх безвісного зникнення;

- розкриття кримінальних правопорушень, учинених дітьми;

- виявлення та припинення фактів жорстокого поводження з дітьми, учинення стосовно них насильства, у тому числі батьками, законними представниками;

- організація надання правової та психологічної допомоги дітям, які є потерпілими в кримінальному провадженні чи стали свідками злочину, із залученням психологів органів Національної поліції або центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Окрім цього, однією з основних форм профілактики правопорушень, боротьби з дитячою бездоглядністю та безпритульністю є проведення профілактичних рейдів.

Досить важливим та дієвим засобом профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей є спільна координація та злагоджена робота уповноважених та компетентних органів (органів Національної поліції, органів опіки і піклування, служби у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, медичних закладів, органів прокуратури та суду, а також громадських організацій).

Система заходів загальної профілактики

Заходи загальної профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень здійснюються на території обслуговування в навчальних закладах та за місцем проживання дітей. З метою попередження вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень працівник поліції самостійно або разом з відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, здійснюють такі заходи загальної профілактики:

- виявляють причини й умови, що призводять до вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень дітьми, уживають організаційних і практичних заходів для їх усунення;

- проводять зустрічі з адміністрацією навчальних закладів та представниками батьківських комітетів;

- проводять у навчальних закладах лекції та практичні заняття, спрямовані на формування в дітей правосвідомої поведінки, навичок до здорового способу життя.

Застосування заходів індивідуальної профілактики в найкращих інтересах дитини

Заходи індивідуальної профілактики здійснюються поліцейським щодо конкретної дитини з метою попередження вчинення нею адміністративних та кримінальних правопорушень.

Заходи індивідуальної профілактики *спрямовані на особистість дитини*, середовище, яке її формує, а також на умови, обставини та ситуації, що призводять до вчинення дитиною адміністративних і кримінальних правопорушень.

З метою здійснення заходів індивідуальної профілактики щодо дитини поліцейський підрозділу ювенальної превенції *заводить обліково-профілактичну справу* (далі - ОПС) та вносить відомості про взяття на профілактичний облік до відповідної інформаційної підсистеми, що входить до єдиної інформаційної системи МВС, дітей, щодо яких поліцейські ювенальної превенції здійснюють *профілактичну роботу, яка включає:*

- проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесід з дитиною за місцем проживання, навчання або роботи не рідше одного разу на місяць;
- проведення ознайомлювальних, попереджувальних бесід з батьками дитини, її законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які спонукали до вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення;
- складання плану заходів з індивідуальної профілактики на основі вивчення матеріалів характеристик, індивідуально-психологічних особливостей дитини;
- відвідування за місцем проживання дитини для з'ясування умов проживання, а також чинників, які можуть негативно впливати на неї та спонукати до вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень;
- вжиття інших профілактичних заходів, передбачених законодавством України.

Основні вимоги до заходів індивідуальної профілактики:

- суворе дотримання прав, свобод та законних інтересів дитини, законності при здійсненні заходів індивідуальної профілактики;
- своєчасність виявлення та усунення криміногенних чинників, що збільшують вірогідність повторного вчинення дитиною адміністративного або кримінального правопорушення;
- послідовність у проведенні заходів індивідуальної профілактики, інтенсивність яких повинна зростати або зменшуватися залежно від результатів.

Категорії дітей, які перебувають на обліку в Національній поліції

Взяття на профілактичний облік підлягає дитина:

- 1) засуджена до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;
- 2) звільнена за рішенням суду від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру без поміщення до школи або професійного училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання;
- 3) звільнена зі спеціальної виховної установи;
- 4) вчинила домашнє насильство в будь-якій формі (дитина-кривдник), передбачене статтею 173² Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також щодо якої винесено терміновий заборонний припис чи виданий обмежувальний припис;

5) яка впродовж року два і більше разів була притягнута до адміністративної відповідальності;

6) яка впродовж року два і більше разів самовільно залишала сім'ю, навчально-виховний заклад чи спеціальну установу для дітей;

7) яка вчинила булінг (цькування) учасника освітнього процесу.

Підставами для взяття дитини на профілактичний облік є:

1) вирок (постанова) суду, що набрав(ла) законної сили, про застосування до дитини покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;

2) рішення суду про звільнення дитини від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру, крім випадків, коли дитину направляють до школи або професійного училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання;

3) довідка про звільнення зі спеціальної виховної установи для дітей;

4) матеріали, які підтверджують факт вчинення дитиною домашнього насильства (копія термінового заборонного чи обмежувального припису, постанови суду щодо притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 173⁻² Кодексу України про адміністративні правопорушення);

5) рапорт поліцейського підрозділу ювенальної превенції про дитину, яка впродовж року два і більше разів притягалася до адміністративної відповідальності, з долученням копій постанов суду про притягнення до адміністративної відповідальності;

6) рапорт поліцейського підрозділу ювенальної превенції щодо виявлення дитини, яка впродовж року два і більше разів самовільно залишала сім'ю, навчально-виховний заклад чи спеціальну установу для дітей, з долученням витягів з Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події щодо зареєстрованих фактів безвісного зникнення дитини;

7) копія постанови суду щодо притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 173⁻⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення дитини чи батьків або осіб, які їх замінюють.

За наявності підстав для взяття дитини на профілактичний облік поліцейський підрозділу ювенальної превенції у триденний строк виносить постанову про взяття на профілактичний облік дитини та заведення обліково-профілактичної справи, яку затверджує начальник територіального (відокремленого) підрозділу ГУНП.

ОПС реєструється в журналі реєстрації обліково-профілактичних справ дітей, взятих на *профілактичний облік, який ведеться в електронній формі.*

ОПС містить: прізвище, ім'я, по батькові, дату народження дитини, адресу її проживання, а також документи, передбачені у пункті 6 цього розділу.

Під час заведення ОПС поліцейський підрозділу ювенальної превенції зобов'язаний повідомити дитину, її батьків чи інших законних представників про взяття дитини на профілактичний облік, провести ознайомлювальну бесіду і роз'яснити умови перебування на обліку в поліції, за результатами якої дитина та її батьки чи інші законні представники ставлять свій підпис у повідомленні.

Про взяття дитини на профілактичний облік і заведення ОПС поліцейський підрозділу ювенальної превенції письмово повідомляє відповідний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, а про дитину, узятую на профілактичний облік відповідно до підпунктів 5 або 7 - також відповідну службу у справах дітей.

До ОПС долучаються такі документи:

постанова про взяття на профілактичний облік дитини та заведення ОПС;

копія повідомлення дитини, її батьків, інших законних представників про взяття дитини на профілактичний облік;

матеріали, що містять відомості про підстави взяття на профілактичний облік;

характеристики з місця проживання, навчання або роботи дітей;

копія повідомлення для відповідної служби у справах дітей про взяття дитини на профілактичний облік;

план заходів індивідуальної профілактики, до якого можуть вноситися корегування за умов зміни інформації про дитину;

копія постанови про оголошення в розшук дитини, яка перебуває на профілактичному обліку, як такої, що безвісти зникла або переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду чи ухиляється від відбуття кримінального покарання;

постанова про зняття (зміну) з профілактичного обліку дитини та закриття обліково-профілактичної справи;

інші документи щодо проведеної профілактичної роботи з дитиною та її результатів.

Поліцейський підрозділу ювенальної превенції вносить інформацію до відповідної інформаційної підсистеми бази даних, що входить до єдиної інформаційної системи МВС, про взяття на профілактичний облік та зняття з профілактичного обліку дітей, щодо яких заведено ОПС.

Відомості про дитину (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, адреса проживання, номер і дата заведення ОПС, категорія обліку) поліцейський підрозділу ювенальної превенції **протягом доби після заведення ОПС вносить до електронної картки інформаційної підсистеми**. Категорія обліку проставляється відповідно до розмежувань, зазначених у довіднику електронної картки.

Якщо категорія профілактичного обліку дитини змінюється, поліцейський підрозділу ювенальної превенції упродовж доби вносить відповідні корективи до електронної картки.

На автоматизованому обліку дитина перебуває лише за однією категорією обліку, ступінь пріоритетності якої визначається поліцейським підрозділу ювенальної превенції за принципом - кримінальне правопорушення поглинає адміністративне правопорушення.

Якщо однією з категорій є «домашнє насильство», зберігаються дві категорії обліку.

У разі зміни дитиною, яка перебуває на профілактичному обліку, місця фактичного проживання поліцейський ювенальної превенції повідомляє про це орган поліції, на території обслуговування якого проживатиме дитина. Після одержання відповідної інформації щодо прибуття дитини до нового місця проживання поліцейський ювенальної превенції надсилає до органу поліції, на території обслуговування якого проживатиме дитина, ОПС для подальшого здійснення заходів індивідуальної профілактики щодо дитини. Після одержання інформації про отримання ОПС та взяття дитини на облік за новим місцем проживання поліцейський ювенальної превенції вносить відповідну інформацію до журналу реєстрації ОПС дітей, взятих на профілактичний облік.

У разі переїзду дитини за кордон або на тимчасово окуповану територію, якщо з моменту переїзду минув рік, профілактичний облік автоматично припиняється.

Ведення ОПС контролюють:

начальник підрозділу превентивної діяльності територіального (відокремленого) підрозділу ГУНП або його заступник - один раз на квартал;
начальник підрозділу ювенальної превенції ГУНП - один раз на півроку.

Профілактичний облік дітей із заведенням ОПС триває строком один рік з моменту взяття на облік, якщо інше не передбачено вироком суду, який набрав законної сили.

Підставами для зняття дитини з профілактичного обліку є:

- 1) досягнення нею 18-річного віку;
- 2) закінчення строку покарання, визначеного вироком суду;
- 3) набрання законної сили вироком суду щодо призначення покарання у вигляді позбавлення волі;
- 4) рішення суду про визнання дитини в установленому законом порядку померлою чи безвісно відсутньою або отримання офіційного документа про смерть дитини;
- 5) відсутність випадків вчинення домашнього насильства впродовж року після останнього такого факту;
- 6) відсутність випадків вчинення адміністративного та/або кримінального правопорушення впродовж року з моменту взяття на облік;
- 7) відсутність випадків самовільного залишення сім'ї, навчально-виховного закладу чи спеціальної установи для дітей упродовж року з моменту взяття на облік;
- 8) обрання стосовно дитини, яка перебуває на обліку, запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою;
- 9) відсутність випадків вчинення булінгу (цькування) впродовж року після останнього такого факту.

За наявності підстав для зняття дитини з профілактичного обліку поліцейський підрозділу ювенальної превенції протягом однієї доби:

вносить постанову про зняття (зміну) з профілактичного обліку дитини та закриття ОПС, яку затверджує начальник територіального (відокремленого) підрозділу ГУНП;

вносить відповідні корективи до електронної картки інформаційної підсистеми бази даних, що входить до єдиної інформаційної системи МВС, із обранням підстави зняття (зміни) відповідно до довідника електронної картки;

письмово повідомляє батьків, законних представників, інші органи і служби, які раніше були інформовані про взяття дитини на профілактичний облік.

Закриті ОПС зберігаються в територіальних (відокремлених) підрозділах ГУНП протягом двох років, після чого знищуються. Після знищення ОПС працівники, які виконали цю роботу, затверджують факт знищення підписами в акті, а в журналі реєстрації ОПС узятих на профілактичний облік дітей роблять відмітки про знищення справ із зазначенням номера акта і дати його реєстрації.

Спеціальні установи для дітей.

У ст. 1 Закону України "Про органи і служби у справах неповнолітніх і спеціальні установи для неповнолітніх" (надалі по тексту – Закон) визначено перелік спеціальних установ, **які здійснюють соціальний захист і профілактику правопорушень серед неповнолітніх**, у тому числі:

- притулки для неповнолітніх служб у справах неповнолітніх;
- центри медико-соціальної реабілітації неповнолітніх органів охорони здоров'я;
- центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
- соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);
- загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації органів освіти;
- приймальники-розподільники для неповнолітніх органів національної поліції.

Стаття 11 цього Закону регламентує діяльність **притулків для неповнолітніх служб у справах неповнолітніх**. Притулки створюються відповідно до соціальних потреб кожного регіону для тимчасового розміщення в них неповнолітніх віком від 3-х до 18 років, які потребують соціального захисту держави. До притулку для неповнолітніх приймаються неповнолітні, які: заблукали; були підкинуті; залишилися без піклування батьків або опікунів; залишили сім'ї чи заклад освіти; вилучені кримінальною міліцією у справах неповнолітніх із сімей, перебування в яких загрожує життю та здоров'ю дітей; втратили зв'язок з батьками під час стихійного лиха, військового конфлікту, техногенної катастрофи тощо; не мають постійного місця проживання і засобів для життя; самі звернулися по допомогу до адміністрації притулку.

Основними завданнями притулків для неповнолітніх є створення належних житлово-побутових і психологічних умов для забезпечення їх нормальної життєдіяльності. Діти можуть перебувати в притулку для дітей протягом часу, необхідного для їх подальшого влаштування, але не більш як 90 діб. Однією з підстав для прийняття до притулку є акт уповноваженого підрозділу органів Національної поліції про доставлення до притулку покинутої дитини або дитини, яка заблукала.

Стаття 11-1 Закону визначає діяльність **центрів соціально-психологічної реабілітації дітей**. Такі центри підпорядковуються відповідній службі у справах дітей для тривалого (стаціонарного) або денного перебування дітей віком від 3 до 18 років, які опинились у складних життєвих обставинах, надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової та інших видів допомоги. Строк перебування дитини в центрі

соціально-психологічної реабілітації дітей залежить від конкретних обставин, але не може перевищувати відповідно 9 і 12 місяців у разі стаціонарного і денного перебування. Строк перебування дитини в центрі визначається психолого-медико-педагогічною комісією за погодженням із відповідною службою у справах дітей.

Згідно ст. 11-2 Закону діють **соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка)**. Такі центри є закладами соціального захисту для проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, безпритульних дітей віком від 3 до 18 років, дітей, розлучених із сім'єю, надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової, інших видів допомоги та подальшого їх влаштування.

Стаття 9 Закону визначає діяльність **центрів медико-соціальної реабілітації неповнолітніх**, які створюються в державній системі охорони здоров'я. До центрів направляються неповнолітні віком від 11 років, які вживають алкоголь, наркотики, а також неповнолітні, які за станом здоров'я не можуть бути направлені до загальноосвітніх шкіл і професійних училищ соціальної реабілітації. Неповнолітні перебувають у центрах медико-соціальної реабілітації протягом терміну, необхідного для лікування, але не більше двох років.

Основними завданнями центрів є лікування, психо-соціальна реабілітація і корекція поведінки неповнолітніх, які потребують їх унаслідок вживання алкоголю, наркотиків, інших психотропних засобів, а також неповнолітніх із девіантними (такими, що відхиляються від норми) формами поведінки. Питання про прийняття до центру вирішується керівництвом центру за наявності заяви батьків або осіб, які їх замінюють; наявності рішення служби в справах неповнолітніх.

Відповідно до ст. 8 Закону створено **спеціальні навчально-виховні установи для неповнолітніх**, які потребують особливих умов виховання. Це загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації органів освіти. До цих закладів направляються неповнолітні, які вчинили злочин у віці до 18 років або правопорушення до досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність. До загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації направляються за рішенням суду неповнолітні з 11 до 14 років, а до професійних училищ соціальної реабілітації – з 14 років. Термін перебування у цих установах визначається судом, але може становити не більше трьох років.

Основними завданнями загальноосвітніх шкіл і професійних училищ соціальної реабілітації є: створення належних умов для життя, навчання і

виховання учнів, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівня, професійної підготовки, розвитку індивідуальних здібностей і нахилів, забезпечення необхідної медичної допомоги; забезпечення соціальної реабілітації учнів, їх правового виховання та соціального захисту в умовах постійного педагогічного режиму.

Згідно зі ст. 7 Закону створено **приймальники-розподільники для неповнолітніх**. До приймальників-розподільників можуть бути доставлені неповнолітні віком від 11 до 18 років на термін до 30 діб, які: вчинили правопорушення до досягнення віку, з якого за такі діяння особи підлягають кримінальній відповідальності; згідно з рішенням суду направлені до спеціальних установ для неповнолітніх; самовільно залишили спеціальний навчально-виховний заклад, де вони перебувають.

Основними завданнями приймальника-розподільника для неповнолітніх є тимчасове тримання неповнолітніх, повернення їх у сім'ю або до спеціальних навчально-виховних закладів у разі самовільного їх залишення, а також доставляння неповнолітніх до спеціальних навчально-виховних закладів за рішенням суду.

Окрім цього створені та діють виховні колонії для дітей. Виховні колонії виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх. За станом на 01.02.2016 року у виховних колоніях відбувало покарання 337 засуджених неповнолітніх (25 жіночої статі).

ПРАКТИЧНА РОБОТА

Розв'язання ситуативних завдань.

Методичні вказівки щодо проведення.

Слухачі утворюють 6 підгруп.

Кожній підгрупі викладачем надається номер практичного завдання, яке знаходиться в навчальних матеріалах.

Підгрупа вивчає загальний для усієї навчальної групи текст ситуації та відповідні правові норми. На підставі аналізу ситуації кожна підгрупа виконує передбачене для неї завдання.

Час виконання : до 5 хвилин.

Один з представників кожної підгрупи презентує алгоритм дій поліцейського, який документує правопорушення.

Час виконання : до 5 хвилин (2 хвилини на підгрупу).

В процесі обговорення викладач має можливість ставити уточнюючі питання, вказувати на допущені помилки.

В кінці практичної частини заняття викладач: узагальнює проведену роботу, визначає найбільш типові помилки, допущені при кваліфікації правопорушення.

Завдання 1.

Підготувати виступ перед учнями 1-4 класів загальноосвітньої школи «Безпека дорожнього руху».

Виступити перед аудиторією слухачів.

Завдання 2.

Підготувати план загально-профілактичних заходів, спрямованих на протидію правопорушенням, вчиненим дітьми та відносно дітей, на поліцейській дільниці – сільська місцевість, 2 великих фермерських господарства, школа, дитячий садок, клуб, стадіон, що не використовується.

Відпрацювати навички виступу перед громадою про запровадження запланованих заходів.

Завдання 3.

Підготувати план індивідуально-профілактичних заходів щодо дитини (14 років), яка декілька разів впродовж року вчиняла адміністративні правопорушення (дрібні крадіжки, дрібні хуліганства).

Відпрацювати навички проведення профілактичної бесіди з даною категорією неповнолітніх.

Завдання 4.

Підготувати план індивідуально-профілактичних заходів щодо підлітка (хлопець 16 років), який регулярно вчиняє домашнє насильство відносно своєї матері (батько відсутній)

Відпрацювати навички проведення профілактичної бесіди з даною категорією неповнолітніх.

Завдання 5.

На поліцейській дільниці дільничного офіцера поліції проживає хлопець Антон (15 років), засуджений судом до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі.

Питання: Які профілактичні дії дільничного мають бути спрямовані на попередження вчинення злочину хлопцем повторно? Відпрацювати навички проведення профілактичної бесіди з даною категорією неповнолітніх.

Завдання 6.

На поліцейській дільниці, яку обслуговує дільничний офіцер поліції, проживає неповнолітній Бобришев, якому повідомлено про підозру за вчинення заволодіння транспортним засобом повторно.

Питання: Які заходи індивідуальної профілактики можуть бути використані офіцером для підобліковця? Які суб'єкти, окрім поліції, мають долучатися до профілактичних заходів з метою попередження дитячої злочинності?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Діяльність підрозділів НПУ, спрямована на виявлення та усунення причин і умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень:

- А. Профілактика адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей
- Б. Заходи індивідуальної профілактики серед дітей
- В. Заходи загальної профілактики серед дітей
- Г. Заходи примусу щодо дітей

2. Які з нижче перерахованих заходів відносяться до основних заходів з профілактики правопорушень серед дітей, що застосовуються поліцейськими?

А. Організація та здійснення заходів профілактики з дітьми в навчальних закладах, за місцем проживання з метою запобігання вчиненню ними адміністративних і кримінальних правопорушень;

Б. Організація та здійснення заходів індивідуальної профілактики з дітьми, що вчинили адміністративні та кримінальні правопорушення, були засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, звільненими зі спеціальних виховних установ;

В. Організація надання правової та психологічної допомоги дітям, які є потерпілими в кримінальному провадженні чи стали свідками злочину, із залученням психологів органів Національної поліції або центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Г. Вірно у всіх варіантах

3.Оберіть захід загальної профілактики серед дітей:

А. Проведення зустрічей з адміністрацією навчальних закладів та представниками батьківських комітетів

Б. Профілактичні бесіди з батьками дитини, з метою усунення причин і умов, які спонукали до вчинення правопорушення

В. Надання допомоги дитині у вирішенні питань, що пов'язані з працевлаштуванням, організацією дозвілля, залучення дитини до соціально корисних занять трудового, спортивного та творчого характеру

Г. Сприяння у вирішенні соціальних проблем дитини

4. До заходів загальної профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень підлітками, які перебувають у конфлікті з законом, не відносяться:

А. Проведення зустрічей з адміністрацією навчальних закладів та представниками батьківських комітетів;

Б. Виявлення причини й умови, що призводять до вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень дітьми та ужиття організаційних і практичних заходів для їх усунення;

В. Поширення в засобах масової інформації ідей і поглядів, що призводять до зростання нетерпимості, насильства та обману;

Г. Проведення у навчальних закладах лекцій та практичних занять, спрямованих на формування в дітей правосвідомої поведінки, навичок до здорового способу життя.

5. Основні вимоги до заходів індивідуальної профілактики?

А. Суворе дотримання прав, свобод та законних інтересів дитини, законності при здійсненні заходів індивідуальної профілактики;

Б. Своєчасність виявлення та усунення криміногенних чинників, що збільшують вірогідність повторного вчинення дитиною адміністративного або кримінального правопорушення;

В. Послідовність у проведенні заходів індивідуальної профілактики, інтенсивність яких повинна зростати або зменшуватися залежно від результатів.

Г. Усі перераховані вище вимоги.

6. Оберіть захід індивідуальної профілактики щодо дитини:

А. Проведення у навчальних закладах лекції та практичні заняття

Б. Виявлення причини й умови, що призводять до вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень дітьми

В. Проведення зустрічей з адміністрацією навчальних закладів та представниками батьківських комітетів

Г. Попередження вчинення конкретною дитиною адміністративних та кримінальних правопорушень

7. Підставою для постановки на профілактичний облік до територіального органу поліції дитини є:

А. Письмове повідомлення слідчого, прокурора про вручення дитині повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення;

Б. Закінчення строку покарання, визначеного вироком суду;

В. Постанова суду про притягнення дитини до адміністративної відповідальності за вчинення навіть одного адміністративного правопорушення;

Г. Перебування на обліку в районній службі у справах дітей.

8. Рецидивним злочином вважається:

А. повторне вчинення кримінального правопорушення особою, яка перебуває на обліку в органах Національної поліції;

Б. повторне вчинення кримінального правопорушення особою, яка вчинила таке ж правопорушення раніше, але на обліку в органах Національної поліції вже не перебуває;

В. вчинення кримінального правопорушення групою осіб;

Г. вчинення кримінальних правопорушень відносно одного й того ж потерпілого різними особами.

9. Відомості про особу, яка перебуває на профілактичному обліку у підрозділах ювенальної превенції:

- А. Можна використовувати у публічній інформації
- Б. Є персональними даними і повинні бути захищені під час обробки
- В. Надаються у разі інформаційного запиту
- Г. Не відносяться до персональних даних

10. Підстави для зняття з профілактичного обліку дитини?

- А. Зміна фактичного проживання одного із батьків дитини
- Б. Досягнення 16-річного віку
- В. Досягнення 18-річного віку
- Г. Відбуття половини умовного покарання

Відповіді на тестові завдання:

- 1-А
- 2-Г
- 3-А
- 4-В
- 5-Г
- 6-Г
- 7-А
- 8-Б
- 9-Б
- 10-В

РОЗДІЛ 5/6.
ВИЯВЛЕННЯ ДИТИНИ, ЯКА ЗАЛИШИЛАСЯ БЕЗ ДОГЛЯДУ
ДОРΟΣЛИХ. РОЗШУК БЕЗВІСНО ЗНИКЛИХ ДІТЕЙ.

Алгоритм дій під час виявлення дитини, яка залишилася без догляду

Дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати її життю та здоров'ю, може бути виявлена:

шляхом самозвернення до будь-якого суб'єкта виявлення та/або організації соціального захисту дітей;

юридичними та фізичними особами;

посадовими особами, працівниками суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей під час виконання професійних чи службових обов'язків.

Проведення оцінки рівня безпеки дитини з метою виявлення загроз її життю або здоров'ю, пов'язаних із:

незабезпеченням дитини належним харчуванням, необхідною медичною допомогою, відповідним для віку доглядом;

залишенням дитини віком до семи років або дитини у безпорадному стані (хворої, з обмеженням життєдіяльності тощо) в приміщенні, громадському або іншому місці без нагляду осіб, які досягли 14 років;

залишенням дитини віком до десяти років більше ніж на півгодини на вулиці без відповідного для природно-кліматичних умов одягу або без дотримання відповідного для віку температурного режиму;

залишенням дитини під наглядом осіб з наявними ознаками алкогольного чи наркотичного сп'яніння, перебування під дією психоактивних речовин, вираженого психічного розладу;

невідкладним станом батьків дитини, що є прямою загрозою їх життю та здоров'ю або їх оточенню;

обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій, збройних конфліктів тощо;

Факт перебування дитини в складних життєвих обставинах встановлюється за результатами оцінки потреб дитини у разі виявлення умов чи обставин, що негативно впливають на життя, стан здоров'я, розвиток дитини та призводять до неналежного рівня задоволення її індивідуальних потреб відповідно до віку, статі, стану здоров'я, інвалідності, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності.

Органи Національної поліції зобов'язані протягом доби поінформувати службу у справах дітей районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади (далі - служба у справах дітей) про виявлену дитину для організації її соціального захисту.

Голови міських, сільських, селищних рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад, а також старости сіл і селищ, визначених за рішенням місцевої ради об'єднаної територіальної громади, несуть персональну відповідальність за забезпечення виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, випадків жорстокого поводження з ними, виникнення безпосередньої загрози їх життю або здоров'ю, надання таким дітям допомоги в межах повноважень і своєчасне інформування про них відповідних суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей.

У разі надходження повідомлення про дитину, яка постраждала від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю якої загрожує небезпека, служба у справах дітей разом з уповноваженим підрозділом органу Національної поліції, фахівцем із соціальної роботи, представниками закладу охорони здоров'я невідкладно проводить оцінку рівня безпеки дитини. До проведення такої оцінки можуть бути додатково залучені інші суб'єкти виявлення та/або організації соціального захисту дітей в межах їх повноважень.

У разі виявлення (підтвердження) під час проведення оцінки рівня безпеки дитини фактів загрози її життю чи здоров'ю вона може бути негайно направлена до закладу охорони здоров'я для обстеження та надання необхідної медичної допомоги, в тому числі лікування в стаціонарних умовах, та документування факту жорстокого поводження з нею або тимчасово влаштована відповідно до [пункту 31](#) Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561), зокрема до центру соціально-психологічної реабілітації дітей, центру соціальної підтримки дітей та сімей, у сім'ю патронатного вихователя для забезпечення отримання нею послуги із соціально-психологічної реабілітації згідно з програмою, затвердженою Мінсоцполітики.

За результатами проведення оцінки рівня безпеки дитини складається акт згідно з [додатком 10](#) до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561).

Після тимчасового влаштування дитини вживаються заходи до:
соціального супроводу сімей з дітьми з метою відновлення батьківського потенціалу та формування навичок відповідального батьківства;
відібрання дитини відповідно до [статті 170](#) Сімейного кодексу України;
забезпечення взяття дитини на первинний облік дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з метою організації їй соціального захисту відповідно до [Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561).

Організація допомоги дітям, які постраждали від жорстокого поводження, життю або здоров'ю яких загрожує небезпека, органами Національної поліції передбачає:

цілодобове прийняття інформації, в тому числі усної, про дітей, яким загрожує небезпека, працівниками усіх підрозділів і вжиття невідкладних заходів реагування;

проникнення до житла чи іншого приміщення (володіння) особи без її згоди або вмотивованого рішення суду у невідкладних випадках, пов'язаних з виникненням безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини, або за наявності підстав вважати, що така загроза існує;

за наявності ознак кримінального правопорушення - внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, у зв'язку з чим вживаються подальші слідчі (розшукові) дії.

При виявленні фактів жорстокого поводження з дитиною поліцейський повинен:

- прийняти заяву або скласти протокол усної заяви від дитини, а в разі недосягнення нею 16-річного віку - від батьків, законних представників або іншої дорослої особи, не причетної до вчинення насильства над дитиною;

- у разі неможливості подання заяви скласти рапорт про виявлений факт жорстокого поводження з дитиною;

- ужити заходів щодо внесення інформації до журналу Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події;

- у разі якщо життю та здоров'ю дитини загрожує небезпека, працівник поліції разом зі службою у справах дітей уживає заходів з дотриманням вимог

законодавства щодо термінового вилучення дитини із сім'ї (закладу) та подальшого влаштування дитини.

У заяві, протоколі або рапорті ювенальний інспектор зазначає прізвище, ім'я та по батькові, місце проживання постраждалої від насильства дитини, інформацію про особу, яка вчинила насильство, час і місце його вчинення, умисні дії фізичного спрямування, інші обставини вчинення насильства або реальної загрози його вчинення. Після отримання заяви, складання протоколу усної заяви або рапорту про факт жорстокого поводження з дитиною поліцейський за наявності ознак кримінального правопорушення негайно інформує керівника органу досудового розслідування для його попередньої кваліфікації та внесення інформації до ЄРДР.

Про отримання заяви чи повідомлення щодо жорстокого поводження з дитиною, вчинення насильства в сім'ї над дитиною ювенальний інспектор протягом трьох днів інформує відповідне управління (відділ) у справах сім'ї, молоді та спорту, а також службу у справах дітей місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Варто зауважити, що відповідно до Наказу Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення, ювенальний інспектор має повідомити службу у справах дітей про випадок жорстокого поводження відносно дитини протягом доби.

Організація заходів із встановлення місцезнаходження дитини, яка зникла безвісти, передбачає:

- збирання даних про дитину та їх аналіз з метою встановлення причини самовільного залишення дитиною сім'ї, загальноосвітньої школи-інтернату, школи або училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання, притулку для дітей, центру соціально-психологічної реабілітації дітей;

- проведення першочергових практичних заходів щодо встановлення місцезнаходження зниклої безвісти дитини;

- залучення в установленому порядку до проведення розшукових заходів сил і засобів інших підрозділів поліції, у тому числі з використанням оперативно-технічних можливостей;

- інформування особового складу поліції про розшук безвісно зниклої дитини;

- інформування громадськості та засобів масової інформації про безвісне зникнення дитини.

Поліцейський (УПД) з метою встановлення причини самовільного залишення дитиною сім'ї, загальноосвітньої школи-інтернату, школи або

училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання, центру соціально-психологічної реабілітації дітей, а також **для збирання даних про зниклу безвісти дитину використовує:**

- протоколи огляду за місцем проживання, навчання чи останнього місця перебування дитини;
- дані, що містяться в поясненнях і протоколах допитів;
- вилучену в процесі огляду слідову інформацію та біологічні об'єкти, записи з особистих щоденників, зошитів та записників дитини;
- результати моніторингу засобу стільникового зв'язку;
- результати моніторингу соціальних мереж Інтернет;
- бази даних оперативних обліків поліції;
- соціально-педагогічні характеристики за місцем проживання, навчання, роботи дитини.

Поліцейський (УПД) аналізує наступну інформацію:

- час, місце та обставини безвісного зникнення дитини;
- фізичний та психічний стан дитини на момент зникнення;
- індивідуальні особливості дитини, її уподобання, особливі прикмети зовнішності, одягу та речей, які були в дитини на час її зникнення;
- відомості про сім'ю дитини (склад сім'ї, освітній рівень, ставлення до релігії, особливості умов сімейного життя);
- взаємовідносини, що склалися в дитини в сім'ї, загальноосвітньому закладі, школі-інтернаті, дитячому будинку;
- відомості про близьких та інших родичів;
- коло знайомств, спілкування та дружні стосунки в соціальних мережах Інтернет, взаємовідносини в колективі;
- рельєф місцевості в районі зникнення, а також гідрометеорологічні умови в день зникнення.

Поліцейський (УПД) відразу після отримання повідомлення про дитину, яка зникла безвісти, розпочинає першочергові заходи щодо встановлення її місцезнаходження, які передбачають:

- отримання від батьків, законних представників фото зниклої дитини;
- установлення об'єктивних обставин повідомлення про зникнення дитини;
- опитування батьків, законних представників, сусідів або інших осіб, що можуть висвітлити обставини зникнення дитини;
- установлення наявності мобільного телефону, номера та ІМЕІ абонента;
- установлення контактів зниклої дитини в соціальних мережах Інтернет;
- складання опису зовнішніх ознак, особливих прикмет, речей та одягу з метою розроблення орієнтування;
- відпрацювання місцевості, де зникла дитина;
- складання схеми родинних, шкільних та позашкільних зв'язків розшукуваної дитини;
- ужиття заходів для виявлення можливих місць перебування дитини;
- заповнення та надсилання до підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення карток оперативного обліку з обов'язковим наданням фотозображення дитини в електронному вигляді.

Інформування громадськості, засобів масової інформації поліцейський здійснює шляхом:

- надання орієнтування (з фотокарткою) про безвісне зникнення дитини до центрів комунікації, розміщення орієнтування з фотокарткою дитини на стенді в відділках поліції.
- виготовлення розшукових плакатів „Увага розшук” та їх розміщення в місцях масового перебування людей.

Якщо упродовж 24 годин після подання заяви, повідомлення за фактом безвісного зникнення дитини за результатами першочергових заходів місцезнаходження дитини не встановлено, що свідчить про можливість вчинення стосовно неї кримінального правопорушення, поліцейський інформує керівника слідства про вказане для його попередньої кваліфікації, та вживає додаткових заходів щодо розшуку дитини.

Проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні за фактом безвісно зниклої дитини здійснюється винятково за дорученням слідчого, прокурора на підставі Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність” та Кримінального процесуального кодексу України.

При встановленні місцезнаходження дитини, яка перебувала в розшуку як безвісно зникла, ювенальні поліцейські (УПД) уживають заходів щодо передачі дитини батькам, законним представникам, а в разі їх відсутності – представникові органу опіки і піклування, або помещення до притулків служби у справах дітей місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, про що інформують ініціатора розшуку.

Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19.12.2017 № 1044

Організація заходів щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка безвісти зникла

1. Діяльність підрозділів ювенальної превенції щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка безвісти зникла, включає:

участь у проведенні першочергових заходів у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ щодо встановлення місцезнаходження безвісти зниклої дитини;

збирання даних про дитину та їх аналіз з метою установлення причини самовільного залишення дитиною сім'ї, навчально-виховного закладу, спеціальної установи для дітей;

інформування громадськості та засобів масової інформації про зникнення дитини безвісти;

у разі відкриття кримінального провадження за фактом безвісного зникнення дитини, ужиття заходів у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ з метою отримання даних щодо її можливого місцезнаходження.

Взаємодія з органами місцевого самоврядування, державними та недержавними організаціями під час встановлення місцезнаходження безвісти зниклої дитини

Поліцейський у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ після отримання повідомлення про дитину, яка безвісти зникла, бере участь у проведенні першочергових заходів щодо встановлення її місцезнаходження, які передбачають:

установлення часу, місця, обставин зникнення дитини, індивідуальних особливостей дитини, її уподобань, фізичного та психічного стану на момент зникнення;

опитування батьків, законних представників, сусідів або інших осіб, що можуть висвітлити обставини зникнення;

отримання фото дитини, інформації щодо особливих прикмет зовнішності, одягу та речей, які були в дитини на час зникнення;

складання опису зовнішніх ознак, особливих прикмет, речей та одягу з метою розроблення орієнтування;

з'ясування взаємовідносин, що склалися у дитини в сім'ї, навчально-виховному закладі чи спеціальній установі для дітей;

складання схеми родинних, шкільних і позашкільних зв'язків, а також установа контактів зниклої дитини в соціальних мережах;

установлення наявності мобільного телефону, його ІМЕІ та номера абонента;

вжиття заходів щодо встановлення можливих місць перебування дитини з урахуванням рельєфу місцевості в районі зникнення, а також гідрометеорологічних умов у день зникнення;

відпрацювання місцевості, де зникла дитина.

Під час встановлення місцезнаходження дитини, яка перебувала в розшуку як безвісти зникла, поліцейський підрозділу ювенальної превенції у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами Національної поліції України вживає заходів щодо передання дитини батькам, іншим законним представникам, в разі їх відсутності - представникові органу опіки і піклування або доставляє до закладів соціального захисту дітей, про що інформує ініціатора розшуку.

Усунення причин та умов, які можуть спричинити зникнення дітей

Поліцейський підрозділу ювенальної превенції з метою усунення причин та умов, які сприяють зникненню дітей, вносить відповідні **подання до органу освіти і науки та служби у справах дітей:**

до органу опіки та піклування – у разі залишення дитиною сім'ї;

до управлінь (відділів) освіти та науки, молоді і спорту – у разі залишення дитиною загальноосвітньої школи-інтернату, школи або училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 1

Розв'язання ситуативних завдань.

Методичні вказівки щодо проведення.

Слухачі утворюють 6 підгруп.

Кожній підгрупі викладачем надається номер практичного завдання, яке знаходиться в навчальних матеріалах.

Підгрупа вивчає загальний для усієї навчальної групи текст ситуації та відповідні правові норми. На підставі аналізу ситуації кожна підгрупа виконує передбачене для неї завдання.

Час виконання : до 5 хвилин.

Один з представників кожної підгрупи презентує алгоритм дій поліцейського, який документує правопорушення.

Час виконання : до 5 хвилин (2 хвилини на підгрупу).

В процесі обговорення викладач має можливість ставити уточнюючі питання, вказувати на допущені помилки.

В кінці практичної частини заняття викладач: узагальнює проведену роботу, визначає найбільш типові помилки, допущені при кваліфікації правопорушення.

Завдання 1.

Під час патрулювання працівники поліції підійшли до компанії людей, які розпивали спиртні напої. При цьому вони звернули увагу на нетверезу матір, біля якої знаходилась колиска з новонародженою дитиною.

Питання: Які дії поліцейського? Що робити з маленькою дитиною? Чи можна поліцейському її самостійно нагодувати? Яка відповідальність батьків?

Завдання 2.

Працівником поліції на залізничному вокзалі міста Дніпро була виявлена малолітня особа, яка залишилась без догляду батьків і могла повідомити, що приїхала з батьками від бабусі і проживає у місті Кам'янське Дніпропетровської області.

Питання: Поняття «малолітня особа»? Як повинен діяти працівник поліції у даній ситуації? Чи має право працівник поліції затримати та доставити дитину до відділку поліції для встановлення особи? Який державний орган у першу чергу необхідно повідомити про знайдену дитину?

Завдання 3.

Громадяни знайшли на вулиці неохайно одягнену безпритульну дитину (5 років) і зателефонували до поліції.

Питання: Поняття «безпритульна дитина»? Як повинен діяти працівник поліції у даній ситуації? Чи має право працівник поліції затримати та доставити дитину до відділку поліції для встановлення особи? Який державний орган у першу чергу необхідно повідомити про знайдену дитину? Що робити з неповнолітньою дитиною?

Завдання 4.

Дитина (4 роки) загубилася у торговельному центрі, плаче, кличе маму.

Питання: Чи можна вважати дану дитину «дитиною, яка опинилася у складних життєвих обставинах»? Як повинен діяти працівник поліції у даній ситуації? Чи має право працівник поліції затримати та доставити дитину до відділку поліції для встановлення особи? Протягом якого часу дитина може перебувати у відділенні поліції?

Завдання 5.

По дорозі додому зі школи зникла 8-річна Ганна, яка навчається у 2 класі. Мати звернулася до поліції та повідомила про факт зникнення дитини.

Питання: Які першочергові дії поліцейського при встановленні місцезнаходження дитини? Чи може офіцер поліції залучити до пошуків представників громади? Який державні органи необхідно повідомити про зникнення дитини?

Завдання 6.

Екіпаж ГРПП ПЛАЗМА-336 телефоном повідомили поліцейському офіцеру громади про виявлення 2 дітей віком 5 і 9 років, які йшли вздовж траси Н-02 в бік смт. Томаківка. Діти пояснили, що ідуть до бабусі пішки із дому с. Нивки (що на території обслуговування дільничного). Зараз діти перебувають на борту ПЛАЗМА-336.

Питання: Як повинен діяти працівник поліції у даній ситуації? Чи можна обставини, у яких опинились діти, такими «що загрожують життю і здоров'ю дітей»? Чи передбачено відповідальність для законних представників дітей в даній ситуації?

ПРАКТИЧНА РОБОТА 2

Розв'язання ситуативних завдань.

Методичні вказівки щодо проведення.

Слухачі утворюють 6 підгруп.

Кожній підгрупі викладачем надається номер практичного завдання, яке знаходиться в навчальних матеріалах.

Підгрупа вивчає загальний для усієї навчальної групи текст ситуації та відповідні правові норми. На підставі аналізу ситуації кожна підгрупа виконує передбачене для неї завдання.

Час виконання : до 5 хвилин.

Один з представників кожної підгрупи презентує алгоритм дій поліцейського, який документує правопорушення.

Час виконання : до 5 хвилин (2 хвилини на підгрупу).

В процесі обговорення викладач має можливість ставити уточнюючі питання, вказувати на допущені помилки. дач: узагальнює проведenu роботу, визначає найбільш типові помилки,

В кінці практичної частини заняття викладач допущені при кваліфікації правопорушення.

Завдання 1.

До чергового відділення поліції по телефону звернувся директор загальноосвітньої спеціалізованої школи-інтернату про те, що територію навчального закладу покинув вихованець, який пішов у невідомому напрямку. Про це їй стало відомо від учнів навчального закладу.

Питання: Дії дільничного офіцера поліції? Першочергові заходи щодо встановлення місцезнаходження дитини?

Завдання 2.

Хлопець віком дев'яти років, який має діагноз «психічний розлад спектру аутизм» вийшов із будинку та пішов у невідомому напрямку. Відомо, що хлопець майже не розмовляє. За інформацією від матері, його цікавлять водойми та дитячі майданчики.

Питання: Дії працівника поліції? Що повинен у першу чергу з'ясувати поліцейський у матері дитини? Першочергові заходи щодо встановлення місцезнаходження дитини?

Завдання 3.

Мати дитини зателефонувала до дільничного офіцера поліції та повідомила, що її донька 13 років, дві години тому зателефонувала, що вийшла із школи і пішла додому, але на даний час її за місцем проживання не має і місцезнаходження її не відоме.

Питання: Які дії працівника поліції? Що повинен у першу чергу з'ясувати поліцейський у матері дитини? Першочергові заходи щодо встановлення місцезнаходження дитини?

Завдання 4.

За фактом безвісного зникнення дитини поліцейським упродовж робочого дня було вжито всіх можливих першочергових заходів, за результатами яких місцезнаходження дитини не встановлено, що свідчить про можливість вчинення стосовно неї кримінального правопорушення.

Питання: Які заходи необхідно вжити поліцейському? Кого необхідно інформувати поліцейському, якому доручено проведення заходів?

Завдання 5.

До поліцейського офіцера громади зателефонувала мати Надії (14 років), що регулярно тікає з дому, яка повідомила, що її доньки вже тиждень не має вдома, її місце знаходження не відоме. Мати просить допомогти знайти її доньку, готова офіційно написати заяву. Дівчина має при собі мобільний телефон, який на даний момент вимкнений.

Питання: Які першочергові заходи необхідно вжити поліцейському? Які органи необхідно інформувати поліцейському, якому доручено проведення заходів? Які профілактичні заходи слід застосувати поліцейському щодо дівчини та щодо батьків?

Завдання 6.

Дільничного офіцера поліції повідомив колега із сусідньої поліцейської дільниці про факт залишення домівки трьома малолітніми дітьми вихованцями дитячого будинку сімейного типу. За інформацією від батьків-вихователів, діти пішли після сварки, та ймовірно можуть знаходитись на території села, де вони мешкали раніше. На ймовірному шляху дітей знаходяться лісові угіддя. При собі діти грошей та телефонів не мали.

Питання: Які першочергові заходи необхідно вжити поліцейському? Які органи державної влади необхідно інформувати поліцейському? Які профілактичні заходи слід застосувати поліцейському щодо дітей та щодо батьків-вихователів після встановлення місцезнаходження дітей?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ 2

1. Протягом якого строку дозволяється перебування дитини, залишеної без батьківського піклування, в органах Національної поліції:

- А. 1 години;
- Б. 2 годин;
- В. 3 годин;
- Г. 8 годин

2. При виявленні фактів жорстокого поводження з дитиною поліцейський повинен:

А. Прийняти заяву або скласти протокол усної заяви від дитини, а в разі недосягнення нею 16-річного віку - від батьків, законних представників або іншої дорослої особи, не причетної до вчинення насильства над дитиною; у разі неможливості подання заяви скласти рапорт про виявлений факт жорстокого поводження з дитиною

Б. Ужити заходів щодо внесення інформації до журналу Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події

В. У разі, якщо життю та здоров'ю дитини загрожує небезпека, працівник поліції разом зі службою у справах дітей уживає заходів з дотриманням вимог законодавства щодо термінового вилучення дитини із сім'ї (закладу) та подальшого влаштування дитини.

Г. Вірно у всіх варіантах

3. Повідомити про факт вчинення злочину щодо дитини має право:

- А. Дитина
- Б. Батьки або особи, що їх замінюють
- В. Сусіди
- Г. Будь-які особи

4. У разі виявлення дільничним дитини, яка залишилася без батьківського піклування поліцейський негайно повідомляє:

- А. Службу у справах дітей
- Б. Інспектора ювенальної превенції
- В. Начальника відділення поліції
- Г. Голову територіальної громади

5. Після виявлення дитини, яка залишилася без батьківського піклування, органи та підрозділи Національної поліції:

- А. Не беруть участь у подальших заходах
- Б. Вживають заходів до встановлення особи дитини
- В. Опікуються дитиною до встановлення її місця проживання
- Г. Тримують дитину у відділенні поліції до встановлення особи дитини

6. Оцінка рівня безпеки дитини не проводиться у разі:

- А. обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій, збройних конфліктів тощо;
- Б. забезпеченням дитини належним харчуванням, необхідною медичною допомогою, відповідним для віку доглядом;
- В. залишенням дитини віком до семи років або дитини у беспорядному стані (хворої, з обмеженням життєдіяльності тощо) в приміщенні, громадському або іншому місці без нагляду осіб, які досягли 14 років;
- Г. залишенням дитини під наглядом осіб з наявними ознаками алкогольного чи наркотичного сп'яніння, перебування під дією психоактивних речовин, вираженого психічного розладу;

7. У разі надходження повідомлення про дитину, яка постраждала від жорстокого поводження або життю чи здоров'ю якої загрожує небезпека, поліцейський проводить оцінку рівня безпеки дитини разом з такими органами:

- А. служба у справах дітей
- Б. фахівцем із соціальної роботи
- В. представниками закладу охорони здоров'я невідкладно До проведення такої оцінки можуть бути додатково залучені інші суб'єкти виявлення та/або організації соціального захисту дітей в межах їх повноважень
- Г. вірно у всіх варіантах

8. За результатами проведення оцінки рівня безпеки дитини складається:

- А. акт
- Б. висновок
- В. протокол
- Г. постанова

9. В який строк дільничний має повідомити службу у справах дітей про виявлену дитину для організації її соціального захисту?

- А. Протягом трьох годин
- Б. Протягом доби
- В. Протягом трьох діб
- Г. Протягом десяти днів

10. Який орган несе персональну відповідальність за забезпечення виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, випадків жорстокого поводження з ними, виникнення безпосередньої загрози їх життю або здоров'ю, надання таким дітям допомоги в межах повноважень і своєчасне інформування про них відповідних суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей?

- А. Дільничний офіцер поліції територіальної громади
- Б. Голова міських, сільських, селищних рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад, а також старости сіл і селищ, визначених за рішенням місцевої ради об'єднаної територіальної громади
- В. Служба у справах дітей
- Г.

Відповіді на тестові завдання:

- 1-В
- 2-Г
- 3-Г
- 4-А
- 5-Б
- 6-Б
- 7-Г
- 8-А
- 9-Б
- 10-Б

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ 2

1. Дитина, яка знаходилась у розшуку, як безвісти зникла поміщається до приймальника-розподільника для дітей згідно:

- А. Акту працівника ювенальної поліції
- Б. Заяви батьків або осіб, які їх замінюють
- В. Рішення суду
- Г. Постанови про заведення розшукової справи

2. Упродовж якого часу необхідно поінформувати керівника органу досудового розслідування про результатами першочергових заходів розшуку місцезнаходження дитини, яку не встановлено для попередньої кваліфікації?

- А. Упродовж 24 годин
- Б. Упродовж 72 годин
- В. Упродовж 48 годин
- Г. Упродовж 36 годин

3. При встановленні місцезнаходження дитини, яка перебувала в розшуку як безвісно зникла, поліцейський має право передати дитину:

- А. Батькам або законним представникам
- Б. Близьким родичам
- В. Класному керівнику, де вона навчається
- Г. Сусідам дитини у разі тимчасової відсутності за місцем проживання батьків

4. Працівник підрозділу ювенальної превенції у разі залишення дитиною сім'ї з метою усунення причин та умов:

- А. Бере дитину на профілактичний облік
- Б. Вносить відповідні подання до органу опіки і піклування
- В. Бере на алфавітно-довідковий облік батьків дитини
- Г. Вносить відповідні подання до управлінь освіти та науки, молоді і спорту

5. На який строк можливе поміщення дитини, що перебувала у розшуку як безвісти зникла, до приймальника-розподільника для дітей?

- А. Не більше 24 годин
- Б. Не більше 36 годин
- В. Не більше 48 годин
- Г. Не більше 72 годин

6. Проведення поліцейським слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні за фактом безвісно зниклої дитини здійснюється:

- А. За рішенням суду
- Б. За дорученням керівника відділення поліції
- В. Винятково за дорученням слідчого, прокурора
- Г. За вказівкою керівника органу досудового розслідування

7. Працівник підрозділу ювенальної превенції у разі залишення дитиною загальноосвітньої школи-інтернату, школи або училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання, з метою усунення причин та умов:

- А. Бере на алфавітно-довідковий облік батьків дитини
- Б. Бере дитину на профілактичний облік
- В. Вносить відповідні подання до управлінь освіти та науки
- Г. Вносить відповідні подання до органу опіки і піклування

8. Діяльність підрозділів ювенальної превенції щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка безвісти зникла, включає:

- А. Збирання даних про дитину та їх аналіз з метою встановлення причини самовільного залишення дитиною сім'ї, навчально-виховного закладу, спеціальної установи для дітей
- Б. Інформування громадськості та засобів масової інформації про
- В. У разі відкриття кримінального провадження за фактом безвісного зникнення дитини, ужиття заходів у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ з метою отримання даних щодо її можливого місцезнаходження
- Г. Вірно у всіх варіантах

9. Підстави для прийняття дитини до притулку для дітей?

- А. Рішення суду
- Б. Постанова слідчого
- В. Заява батьків або законних представників
- Г. Звернення дитини до адміністрації притулку за допомогою

10. Приймальники-розподільники для дітей є спеціальною установою:

- А. Національної поліції
- Б. Міністерства соціальної політики України
- В. Державної пенітенціарної служби України
- Г. Міністерства освіти і науки України

Відповіді на тестові завдання:

1-В

2-А

3-А

4-Б

5-Б

6-В

7-В

8-Г

9-Г

10-А

РОЗДІЛ 7

КОМПЛЕКСНЕ ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Методичні вказівки щодо проведення.

Слухачі утворюють 6 підгруп.

Кожній підгрупі викладачем надається номер практичного завдання, яке знаходиться в навчальних матеріалах.

Підгрупа вивчає загальний для усієї навчальної групи текст ситуації та відповідні правові норми. На підставі аналізу ситуації кожна підгрупа виконує передбачене для неї завдання.

Час виконання : до 5 хвилин.

Один з представників кожної підгрупи презентує алгоритм дій поліцейського, який документує правопорушення.

Час виконання : до 5 хвилин (2 хвилини на підгрупу).

В процесі обговорення викладач має можливість ставити уточнюючі питання, вказувати на допущені помилки.

В кінці практичної частини заняття викладач:

узагальнює проведену роботу, визначає найбільш типові помилки, допущені при кваліфікації правопорушення.

Завдання 1.

Опитати малолітню дитину, яка загубилася в торговельному центрі, плаче, кличе маму.

Група ділиться на: поліцейський, охоронець торговельного центру, перехожа жінка, яка виявила дитину, продавець магазину, який був свідком, як загубилася дитина, мати дитини.

Завдання 2.

Вилучити малолітню дитину з сім'ї, яка перебуває у складних життєвих обставинах

Група ділиться на: поліцейський, соціальний працівник, представник територіальної громади, представник закладу охорони здоров'я, мати дитини.

Завдання 3.

Відпрацювати дії під час надходження повідомлення про виявлення малолітньої безпритульної дитини. Мати в стані алкогольного сп'яніння просить у перехожих гроші, не звертає уваги на дитину, схожа на безпритульну.

Група ділиться на: поліцейський, мати дитини, продавець магазину, який тиждень поспіль спостерігає ситуацію, перехожий, який повідомив в поліцію про дитину, лікар, який прибув на виклик.

Завдання 4.

Опитати підлітка, який вчинив угон скутера, затриманий на місці вчинення злочину, веде себе зухвало.

Група ділиться на: поліцейський, батько підлітка, педагог навчального закладу, в якому навчається підліток, потерпілий – власник скутера, слідчий СОГ, інспектор ювенальної превенції.

Завдання 5.

Опитати дівчину-підлітка, яка перебуває в істериці після вчиненого щодо неї зґвалтування.

Група ділиться на: поліцейський, батьки дівчини, педагог навчального закладу, в якому навчається підліток, представник закладу охорони здоров'я, слідчий СОГ, інспектор ювенальної превенції.

Завдання 6.

Здійснити затримання підлітка, який вчинив дрібне хуліганство (нецензурна лайка в громадському місці, демонстрація статевих органів перехожим), веде себе зухвало, чинить опір законним вимогам поліцейського.

Група ділиться: поліцейський, свідки події (2 молоді мами), які повідомили в поліцію, черговий чергової частини відділення, батько підлітка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.12.2019 № 1646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text>
2. Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-%D0%BF#Text>
3. Дрок І.С. Особливості складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-4 КУпАП // Організаційно-правове забезпечення підрозділів превентивної діяльності Національної поліції: Матеріали регіонального круглого столу (м. Дніпро, 19 червня 2020 року). Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. С.45-49.
4. Конвенція ООН про права дитини. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
5. Керівні принципи Комітету Міністрів Ради Європи щодо судочинства, дружнього дитині. URL: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/trafficking/projects/tres/Guidelines_cChild_Friendly_Justice_Ukr.pdf
6. Керівні принципи ООН з питань правосуддя у справах, пов'язаних із участю дітей - жертв та свідків злочинів. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1014.4020.0>.
7. Конвенція Ради Європи № 201 про захист дітей від сексуальної експлуатації та зловживань сексуального характеру. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_927.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
9. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996. № 30
10. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
11. Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
12. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: Метод.

посіб. / Автори-упоряд.: Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. К.: ФОП КЛИМЕНКО, 2015. – 114 с.

13. Права дітей можуть потерпіти через кризу з COVID-19. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/prava-dytny-u-sviti-i-ukrajina/30640178.html>

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>

15. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

16. Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 25.06.2020 № 488. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-20#Text>

17. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>

18. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>

19. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

20. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text>

21. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248607704>

22. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>

23. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Урядовий кур'єр від 12.08.2015. № 146.

24. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>

25. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

26. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

Наукове видання

Українською мовою

Кононець Віта Петрівна
Кравченко Ірина Сергіївна

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ
ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ

Навчальний посібник

Видання друкується в авторській редакції

Відповідальний редактор *Біла К. О.*
Технічний редактор *Олексенко Н. С.*
Дизайн обкладинки *Якушечкіна А. О.*

Підп. до друку 28.09.20. Формат 60x84 ¹/₁₆.
Гарнітура – Times. Папір офсетний.
Спосіб друку – плоский. Ум. друк. арк. 4,6.
Тираж 100 пр. Зам. № 0920-03/2.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпро, пр. Д. Яворницького, 111, оф. 2
+38 (099) 7805049; +38 (067) 2100256
www.impact.dp.ua
e-mail: impact.dnepr@gmail.com

